

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Eimutis MISIŪNAS

**LEGAL STATUS OF POLICE
OFFICERS**

**Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)**

Vilnius, 2010

The Doctoral Dissertation was written in 2004 – 2010 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Alvydas Šakočius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman:

Assoc. Prof. Dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Dr. Vainius Smalskys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S)

Dr. Andrejus Novikovas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Dr. Linas Meškys (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Prof. Dr. Juozas Tartilas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Edita Gruodytė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law – 01 S)

The public defense of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on September 24, 2010 at 3.00 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on August 24, 2010.

The Doctoral Dissertation is available at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius) and Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, Vilnius, Valakupiu str. 5, Vilnius, V. Putvinskio str. 70, Kaunas) libraries

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Eimutis MISIŪNAS

**POLICIJOS PAREIGŪNŲ TEISINIS
STATUSAS**

**Daktaro disertacija santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)**

Vilnius, 2010

Disertacija rengta 2004–2010 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

Doc. dr. Alvydas Šakočius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

Doc. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Dr. Vainius Smalskys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S)

Dr. Andrejus Novikovas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Dr. Linas Meškys (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. dr. Juozas Tartilas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Edita Gruodytė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2010 m. rugsėjo 24 d. 15 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2010 m. rugpjūčio 24 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas) bibliotekose.

LEGAL STATUS OF POLICE OFFICERS

Summary

Relevance of the topic: A high crime rate and low public sense of safety within the state prove that the national goal to safeguard public safety has been implemented insufficiently. Recent opinion surveys reveal not only a significant insufficiency in Lithuania's public confidence in the police and police officials, complacency with the quality of law enforcement and desirability and respectability of the service, but a considerable proportion of negative attitudes within the police service itself as well. Crime statistics indicates poor efficiency of law enforcement and high public disposition to conflicts. The low efficiency of law enforcement considerably affects public opinion about the police, the national crime rate and the level of public safety. Certain attempts to improve the image of the police officer by offering additional training and pay rise and positive TV shows about the service have failed to produce an expected result.

Foreign democracies address the issue of public safety by paying special attention to personnel quality in the police service, which has the utmost effect on the efficiency of legal and administrative measures to safeguard public security. The key issue in police administration is a versatile use of its personnel. A proper use of the police personnel is essential for the positive outcome of the general legal policy.

Numerous nations enhance the efficiency of the police performance by a complex application of various measures. A proper evaluation of the police environment, external factors and internal processes imply an assumption that legal measures may be applied to model professional conduct of police officers and enhance efficiency of their performance.

The relevance of the present topic is determined by several elements:

1. The high rate of crime, considerable needs of public safety and broad disrespect to the police service is discrediting the police and other law enforcement agencies.

2. Lithuania faces a sharp decline in the motivation of young people to choose careers in the police service although other European states rate the profession among the most popular.

3. Police performance in Lithuania is underefficient since the police officers avoid use of available powers for fear of legal responsibility and lack motivation for the low pay rate and social security.

Scientific novelty. An explicit research in external factors and internal processes which impact professional conduct of police officers, their approach to professional functions and consequently efficiency of the service is absent in *Lithuania*. There is a lack of comparative data and absence of legal mechanisms and scientifically grounded recommendations to regulate conduct and quality performance of police officers. *The issue needs a deeper scientific research.* A clear determination of external factors and internal processes would allow their foreseeability and a possibility to extend options for application of legal measures to regulate conduct and enhance quality performance of police officers, to increase the sense of public safety and to boost desirability of careers in the police service.

Until recently, national research has been carried out in individual components of the legal status of police officers by scrutinizing the balance of rights and duties of a person of law, training of police officers and their social security while a conceptual analysis of the factors affecting professional conduct of police officers and efficiency of their performance is still absent. Novelty of the survey also manifests in the use of techniques and data of research in sociology, sociology of law and management apart from those of legal research to model available legal measures.

Research in sociology and sociology of law has been used in the present work since it deals with relations between social lives of a society, a social group or an individual and law and patterns of such relations, focuses on relations between social life and law and aims to reveal social realities. The topic also comprises research in law sociology carried out to determine differences between theoretical objectives and reality. The differences are grounded on a distinction between legislation and legally regulated order on the one hand and the social order existing in reality on the other hand. However, differences between theoretically determined conduct of police officers and their real professional conduct have not been analyzed in Lithuania.

Research in management and human resource management is relevant to the topic of the present thesis as it focuses on the importance of quality of human resources in quality performance of an institution and aspects of recruitment, promotion and training. Modern management theories claim that successful performance is predetermined by quality and the quality is normally achieved by employees. Research in management is relevant to the topic since it focuses on professional particularities and reveals particular personal qualities necessary to carry out specific professional tasks. Moreover, research in management shows an intensifying correlation between remuneration and professional qualifications, skills, responsibilities, results and professional environment. However a conceptual analysis of professional peculiarities of police officers, their social environment, qualification requirements, motivation and in particu-

lar the factors that would to a highest degree motivate the officers to perform at their best has been absent in Lithuania.

Research in law associates with the topic as it deals with the legal status of a legal subject, the concept of a public official and, his legal status, its essential elements and the balance of rights and duties. However, Lithuania's research has never analyzed explicitly the legal status of a police officer, nor established legal measures to improve police efficiency.

Practical benefits of the thesis: The conclusions and proposals made on the basis of the present research may form methodological grounds to enhance legal status of a police officer. The thesis suggests measures to improve legal regulation which has direct effect on legal status of police officers, their professional conduct and efficiency. Practical significance of the thesis is grounded on the assumption that a proper legal regulation of individual components of legal status may positively affect police officer's professional conduct, public opinion about the police service and desirability of the profession.

The conclusions, proposals and sociological data of the thesis may find their application in development of legal Acts of Lithuania and elaboration of the police law or in further research in the professional environment of the police, their professional performance, motivation of police officers via remuneration and social guarantees and qualification standards applicable in police service.

Review of the research.

The thesis employs findings in various scientific fields. The work utilizes ideas of such researchers as M. Veber and E. Durkheim, whose works in sociology and sociology of law deal with social roles of societies, individuals and groups of individuals and aim to disclose social reality. Robert D. Putman, A. Vaišvila, V. Šlapkauskas and R. Cotterrell are also worth mentioning as their works analyze relations between social life and legal patterns and differences between statutory law or law regulated by legal Acts and real social order and law efficiency.

Researchers whose works in management and human resource management analyze the importance of quality of human resources for institution's quality performance and aspects of recruitment, promotion and training including. G. Dessler, D. H. Bailey, R. Shultè, D. Bossaert, C. Demmke, K. Nonden, R. Polet B. Melnikas, S. Staškus, D. Beržinskienė, V. Smalskys. Palidauskaitė J. and T Sudnickas also deserve a special tribute.

Researchers in law focus on the legal status of a legal subject, the concept of a public official and, his legal status, its essential elements and the balance of rights and duties. The above mentioned issued have been addressed by S. Šedbaras. A. Urmonas and A. Pumputis. Conceptual problems of the legal status of a police officer have been analyzed by S. Katuoka, S. Kuklianskis, A. Laurinavičius, A. Pumputis, A. Šakočius. D. Žilinskas, R. Kalesnykas, and other au-

thors. Issues of training and recruitment of police personnel are disclosed in scientific works by A. Pumputis, A. Laurinavičius, S. Katuoka, V. Justickis, Č. Mančinskas, E. Palskys, A. Šakočius, V. Smalskys, R. Kalesnykas while the balance of rights and duties of legal subjects have been researched by A. Vaišvila, A. Laurinavičius.

Ideas by Piet van Reenen and Niels Uildriks, Utrecht University researchers, whose works focus on human rights and police service, problems of violence of police officers, effects of violence by police officers and members of the public upon police performance in post-communist societies, also play an important role in the thesis. The abovementioned authors also address the issue of insecurity of police service by analyzing data collected in Latin America.

Target of the research: legal norms instituting legal status of police officers.

Subject of the research: efficiency and determinants of legal status.

Objective of the research: to establish most optimal regulatory model of legal status that allows maintenance of the utmost efficiency of the legal status.

Goals of the research:

1. to analyze contemporary regulation of legal status of police officers and determine its components affecting performance efficiency of a police officer;

2. to survey efficiency of the legal status of a police officer in Lithuania;

3. to identify and scientifically ground qualitative and quantitative indexes of police performance indicating efficiency of the legal status of police officers and factors mostly affecting the legal status of police officers. Having determined the abovementioned indexes, to analyze effects on the legal status in the period 2002-2008;

4. to pattern legal measures that enhance efficiency of individual components of legal status of police officers with the aim to boost efficiency and quality performance of police service.

Statements to defend:

Legal norms instituting legal status of police officers have to meet contemporary social environment.

Efficiency of legal status and thus efficiency of police service depend on regulation of the legal status of police officers.

Proper application of legal measures may enhance efficiency of legal status of police officers.

Techniques and methodology of the work

Analysis of scientific publications has been employed to learn the conceptual provisions regulating legal status of the public official. The analysis helped to theoretically ground the structure of the legal status of the police officer.

Analysis of legal instruments entails a survey of legal acts regulating the legal status of statutory public officials.

Meta-analysis comprises a fresh evaluation of scientific publications and studies.

Critical analysis allows a new approach to Lithuania's constitution and other legal acts regulating police service as a whole entrenching the legal status of a police officer and its key elements with a particular stress on and a critical evaluation of their consistency.

Synthesis of relevant research data in Law, Sociology, Management aims to develop a new structure of a legal status.

Comparative analysis Has been used to juxtapose external factors affecting the concept of legal status in Lithuania and other European states.

Statistics comprises ranked statistical data collected from various reports and internet sites.

Empiric methods:

Systematic analysis aims to reveal interrelations of the key elements of the legal status of police officers and their relations with affecting external factors.

Sociological polls. The polls have been carried out to determine the attitude of police officers to their social environment and efficiency of their legal status.

Justification of research reliability

Reliability of the research is grounded on several aspects: Theoretical part of the research is based on extensive use of sources of law. Also, to achieve reliability of research, provisions of legal acts and scientific sources have been used to interpret results of the research.

To achieve reliability of the empiric research, applicable standards have been strictly followed. Lithuania counts 10 higher level and 68 lower level police agencies totally. For the purposes of the present research, 6 higher level and 20 lower level police institutions have been selected. Locations of the agencies have been chosen to evenly cover Lithuania's territory. The interviewing was carried out from the 1st of December 2008 to the 20th of January 2009. 382 questionnaires have been collected from 20 police agencies from the total number of 420 sent to 26 police agencies of Lithuania. 41 of the collected questionnaires have been rejected as corrupt and 38 failed to come back, thus the analysis entails 341 questionnaires. The number comprises 14% of 2421 primary pack police officers counted by Lithuania's Police Department under the Ministry of Domestic Affairs in January 2009. Processing of the data has to take into consideration a statistical error avoidable in a continuous interviewing but inevitable in a respondent sampling. The error is calculated mathematically. To calculate results of the interviewing, the method of mathematical statistics has been employed Mathematical statistical analysis of the research data has been carried out with the aid of SPSS PC/8.0 (*Statistical Pa-*

ckage for the Social Sciences) software package. The deviation of the indexes is given in percents. A *non-parameter χ^2 tuning criterion* is used to determine correlation of attributes. The deviance is statistically significant if the *reliance level* $p < 0,05$, the deviance is essential if $p < 0,01$, the deviance is sharp if $p < 0,001$ and absolute if $p < 0,0001$. If the reliance level exceeds $0,05$ ($p > 0,05$), the deviance of attributes is deemed insignificant (Bitinas, 1998).

Structure of the work and research results. The thesis comprises an introduction, four exploratory parts, conclusions and proposals, a summary in English, a list of used sources, a list of author's scientific publications and annexes.

To completely resolve the topic, the first part of the work Concept of the Legal Status of a Police Officer, analysis of scientific literature, analysis of legal documents and systematic analysis are employed to survey the concepts and elements of law, management and sociology that may be found in scientific sources. Having established all possible elements of a legal status, the elements are structured on the basis of the method of synthesis and result in the following segments of the status of a police officer: 1) rights and duties of police officers; 2) qualifications and skills; 3) remuneration and social guarantees; 4) responsibility and promotion.

The segments are treated as an individual subject of research to reveal efficiency of the status and deficiencies of legal regulation.

The second section of the first part of the work *Efficiency of Legal Status of Police Officers* focuses on the concept of efficiency of the legal status of a police officer and, for the purposes of preliminary survey, determines the following concepts: *Efficiency of legal status* constitutes execution of segments of the legal status of a public official - rights and duties, qualifications and skills, remuneration and social guarantees, liability and promotion – set out in legal acts, which at least principally satisfies both the institution and the official and enables the official to effectively execute institutional functions. From the point of view of an institution, the aim of *efficiency of legal status* is to employ the best police officers to execute institutional functions. From the point of view of a police officer, the aim of *efficiency of legal status* is to produce quality in the execution of institutional functions, to acquire necessary qualifications, to enjoy set rights and duties, to have reasonable limits of liability and receive a maximally motivating remuneration and social guarantees.

The second section of *the first part of the work*, Effect of Social Environment on Efficiency of the Legal Status of Police Officers, focuses on two social factors: police partnership with the community and public disposition to conflicts. The section reveals that Lithuania faces weak partnership between the police and community and the public exposes a high disposition to conflicts and arrives at a conclusion that the social environment of primary pack police officers is unfriendly to execute police functions.

The third section *of the first part of this work*, Paradigms of the Legal Status of a Modern Police Officer, reveals that in the positivistic sense of law, the concept of the legal status comprises only two constructive elements: rights and duties. Such concept of the status determines the position of a legal subject in the legal system, but fails to address the balance of key elements of the legal status and efficiency and potential of the subject. Such perception has to be extended by employing scientific sources on management and in particular management of human resources that focus on the legal status of a police officer as a public official, stress efficiency of professional performance and reveal elements of the status and balance of the elements. Meanwhile, scientific resources on sociology of law claim the legal status of a subject differs from that existing in social reality however sociology of law fails to address the issue of how to achieve that a legal subject with an instituted legal status produced a quality performance in its functions.

The different definitions of subjective statuses expose both common and different features. Therefore general elements and features of the status have to be integrated and the following paradigms of the legal status of police officers have to be formed:

1. Legal status of a subject is a form of social status which by means of formal legal norms determines features of the subject having impact on quality performance and is affected by external factors and internal processes.

2. Legal status of a subject comprises a system of correlated elements determined by formal legal norms, which have effect on quality performance of the subject and are affected by external factors and internal processes.

3. The structure of legal status comprises a number of correlated interacting segments of personal, legal and social nature: rights and duties of a police officer, his qualifications and skills, remuneration and social guarantees and responsibility and promotion, which directly affect officer's professional efficiency.

4. Efficiency of the segments of legal status comprises a coherence of elements of legal status that enables an officer to produce quality in performance and receive a satisfactory corresponding remuneration.

5. Legal status is efficient when all segments of the legal status are in 100% condition.

The second part of the work, Efficiency Indexes of Segments of the Legal Status of Police Officers, uses data of sociological polls and mathematical statistics to analyze efficiency of segments of the legal status of police officers. Results of the sociological polls have been compared to the results of a similar survey carried out in 2002 to estimate dynamics of certain indexes. The survey has revealed that in the face of legal liability or internal investigations and improper and because of insufficient qualification and inadequate legal regulation, police officers vaguely exercise certain rights they are entitled to and thus fail

to carry out their professional duties. Such avoidance to exercise rights and duties manifests in vague reactions to violations against law and degrades efficiency of police service and public opinion about the police. An institution of professional liability enhances discipline and urges official to properly exercise their functions, but on the other hand, triggers excessive fear for liability. This factor diminishes a police officer's reliance on his/her knowledge and boosts uncertainty in legitimacy of professional conduct. Social environment, the content of granted rights and duties and grounds for increasing liability presuppose the level of qualification of a police officer. To effectively exercise police functions, a considerable level of qualification of police officers is necessary. Such lack of qualification limits performance of police officers and increases fear of internal investigations. Since a part of police officials question grounds of disciplinary penalties, a hypothesis might be made that liability police officers face is sometimes unreasonable. Remuneration and social guarantees for police officers insufficiently motivate the officers to exercise their functions and therefore police officers seek additional motivation or consider possibilities to terminate their service in the police. Also elements of legal status might be linked by correlative bonds, thus inefficiency of an individual element of legal status may trigger shortcomings in the efficiency of the other elements. The survey arrives at a conclusion that efficiency of legal status of primary pack police officers was insufficient in 2008. The most serious shortage of efficiency of legal status is observed among beat officers, a lesser deficiency is exposed among traffic wardens while the lowest has been determined in offices.

The third part of the work, Factors Affecting Efficiency of the Legal Status of a Police Officer, determines quality indexes of police performance indicating efficiency of elements of the legal status of police officers. This part also outlines quality indexes indicating factors affecting efficiency of the legal status of a police officer. Having determined the abovementioned indexes, techniques of systematic analysis and statistics are employed to scrutinize effects of the factors on the legal status in the period 2002-2008.

The survey implies a conclusion that social factors significantly affect the balance of elements of legal status as in the period 2002 - 2005, efficiency of elements of social status was contracting along with decline in social environment. The year 2005, when social environment turned up to be the most complicated for police officers to execute police functions, exposes the lowest level of efficiency of police officers. From 2006, social environment improved to reach a peak in 2008, the year when the peak level of efficiency of the legal status was registered. Also, an assumption that apart from social factors, other factors also affect efficiency of the legal status of a police officer has been made. The scrutiny of political factors has proven a measurable influence of political decisions upon efficiency of legal status of police officers. During the period 2002 – 2005, when Lithuania's social environment was worsening, efficien-

cy of the police performance was gradually growing and continued to until 2006 due to favourable political decisions. The political decisions attempted to regulate the balance of individual elements however failed to systematically address the issue of legal status and increase efficiency of all elements of legal status as a whole. Supposedly, the lack of political attention to the police system additionally contributed to the misbalance of elements of legal status. **The scrutiny of economic factors** arrives at a conclusion that Lithuania's economic boom had little effect upon efficiency of legal status of police officers. A quality index *optional duties of primary pack police officers* reveals a rapid decline in efficiency of such segments of legal status as liability and promotion and remuneration and social guarantees during the period 2002 – 2005 to reach the lowest value of 17.8% of the 2008 level. Only from 2005 efficiency of the abovementioned elements started to grow towards the 2008 level. The scrutiny also shows that enlargement of the total budget of the police had no direct effect upon positive shifts in efficiency of the aforementioned elements of legal status. However a rising investment into premises, motor vehicles, equipment and training helped to increase efficiency of such elements as rights and duties and qualifications and skills. On the other hand, with the falling unemployment rate and increasing pay rate in private businesses, the police service faced an increasing number of vacancies triggering a drop in efficiency of such elements as liability and promotion and remuneration and social guarantees. Thus, economic factors are deemed to have a considerable effect upon efficiency of elements of legal status of police officers although due to absence of relevant political decisions to increase the pay rate of primary pack police officers, a good opportunity to boost efficiency of legal status has been missed.

The fourth part of the work, Model of Legal Status of Efficiency of a Police Officer, scrutinizes legal regulation of the segments of legal status. The fourth part comes to a conclusion that the use of coercive measures by the police is regulated insufficiently: strict limits of the use of force and continuity of the use of coercive means are absent and there is no clear distinction between the provisions allowing use of firearms and physical coercive measures. The faulty legal regulation fails to allow proper use of coercive measures by police officers and thus puts their health or even lives under risk and eventually reduces efficiency of the legal status of police officers. Evaluation of conditions to use physical force and firearms and a commitment to avoid heavy subsequences implies a conclusion that the existing range of coercive measures is insufficient to effectively perform police functions.

The survey of legal regulation of police duties has revealed that a number of duties are uncertain and difficult to carry out while others are excessive and additional commitments are absent.

The scrutiny of legal regulation of liability shows a high risk of fault, professional misconduct or wrong professional performance by a police officer and

comes to a conclusion that procedures of professional liability are satisfactory regulated and meet standards set in international legal acts however a uniform practice of disciplinary sanctions for similar professional misconduct is absent. In the context of professional complexity and high risk to face criminal or civil liability, there is no clear system of legal aiding and no professional liability indemnification for officers.

The scrutiny of legal regulation of pay rate and social guarantees for police officers reveals that the system of remuneration of police officers excludes a schedule of premiums for complexity, insecurity and responsibility of executed functions. Although police officers have a wide range of social guarantees, the guarantees are often refused because of faulty legal regulation and thus fail to properly motivate police personnel.

Survey in training schedules for police officers reveals that the training standard S386105 and the training program for primary pack police officers used in the police college fail to meet modern requirements and qualifications of a future officer are below the level necessary in real situations.

The second section of *the fourth part of the thesis*, Fundamental provisions of Legal Status of Police Officers, suggests changes in legal regulation to achieve long term efficiency and reduce efficiency shortcomings in legal status caused by negative impact by various factors through a content correction of certain elements by provided compensatory means.

CONCLUSIONS

To sum up the theoretical and empiric research of the work the following conclusions are arrived at:

1. Due to recent demographic, cultural, economic and political processes that take place in the modern society, the concept of legal status formulated in traditional positivistic law theory is insufficient to comprehensively determine efficiency of legal status. Modern approach to legal status has to be grounded by scientific categories of law, management and sociology. Therefore, to explicitly explore efficiency of the legal status of a police officer, the survey employs paradigms stating that legal status of a subject is a form of the social status and, by means of formal legal norms, determines such features of the subject which have impact on quality performance and which are affected by external factors and internal processes. Legal status of a subject comprises a system of correlated elements determined by formal legal norms, which have effect on quality performance of the subject and are affected by external factors and internal processes. The structure of legal status comprises a number of correlated interacting segments of personal, legal and social nature: rights and

duties of a police officer, his qualifications and skills, remuneration and social guarantees and responsibility and promotion, which directly affect officer's professional efficiency. Efficiency of legal status comprises a coherence of elements of legal status that enables an officer to produce quality in performance and receive a satisfactory corresponding remuneration. Legal status is efficient when all segments of the legal status are in 100% condition.

2. On the basis of the new paradigms and sociological research in the legal status of primary pack police officers, a significant shortcoming in efficiency of elements of legal status has been identified.

2.1. Comparative estimations reveal that efficiency of Lithuania's police officers reach 75.75% in the segments of rights and duties 59.2% in the segment of responsibility and promotion, 65.2% in the segment of qualifications and skills and 47% in the segment of remuneration and social guarantees. Efficiency of legal status of primary pack police officers estimated in 2008 is insufficient.

2.2. Efficiency legal status of beat officers appears to be the lowest: 74.9% in the segments of rights and duties, 55.4% in the segment of responsibility and promotion, 57.2% in the segment of qualifications and skills and 46.8% in the segment of remuneration and social guarantees.

Efficiency legal status of traffic control officers has proven to be higher: 76.45% in the segments of rights and duties, 62.9% in the segment of responsibility and promotion, 57.1% in the segment of qualifications and skills and 48.9% in the segment of remuneration and social guarantees.

Efficiency legal status of in-office officers has shown to be the highest: 81.1% in the segments of rights and duties, 65.8% in the segment of responsibility and promotion, 75.8% in the segment of qualifications and skills and 54.1% in the segment of remuneration and social guarantees.

3. The scrutiny has determined that the factors with the most significant impact upon elements of the legal status are found in the social, economic and political environment of the police.

3.1. Social factors mostly impact efficiency of segments of rights and duties, qualifications and skills and liability and promotion.

3.2. Economic factors mostly impact efficiency of the segment of *remuneration and social guarantees*.

3.3. Political factors mostly impact efficiency of segments of *qualifications and skills and remuneration and social guarantees*.

4. Last decade's economic boom in Lithuania might have induced a positive shift in efficiency of legal status however political decisions failed to precondition a significant positive impact of economic factors.

5. The existing regulation of elements of legal status is incompliant with the present situation and fails to meet public needs. The above statement is proved by the following conclusions:

5.1. Use of coercive measures by the police is regulated insufficiently: strict limits of use of force and continuity of the use of coercive means are absent and there is no clear distinction between the conditions of the use of firearms and physical coercive measures.

5.2. Evaluation of conditions to use physical force and firearms and the commitment to avoid heavy subsequences implies that the existing range of coercive measures is insufficient for police officers to effectively perform police functions.

5.3. Clause 1 of article 21 part 1 providing that "a police officer has to regard and protect human dignity and safeguard human rights and freedoms" constitutes rather a statement than a norm. As clear determination of regulatory limits of the above requirement is absent, police officers fail to properly exercise the requirement.

5.4. An obligation to take immediate measures to prevent such conduct or violation to safeguard the place of event and possible evidence, to identify witnesses of criminal conduct, to apprehend and detain a wrongdoer and inform the event to the police on receipt of a report about criminal conduct or any other violation of law or at sight of such conduct or violation provided in clause 2 of article 21 part1 requires a police officer to prevent all violations of law including constitutional, disciplinary, professional, substantive and civil. However the obligation is too abstract as competences and qualifications of police officers only allow prevention of such violations of legal norms the commitment of which causes risk to personal or public safety, public order or traffic safety.

5.5. Clause 4 of article 21 part 1 provides that a police officer has to take all possible measures to protect personal, national, public or institutional assets in cases of natural disasters, accidents or other fatal situations. The clause imposes an obligation on a police officer to save and protect property at the risk of own health and life. The requirement treats officer's health and life as less valuable than property of an individual, state or public or other agency. Such obligation is absent in international legal acts on police service and thus is excessive.

5.6. Police officers face a great risk of a mistake, misconduct or professional error. Although procedures of professional liability are properly regulated to meet requirements of international legal acts, a uniform application of disciplinary penalties for similar professional misconduct is absent. With the view of professional complexity and high risk to face criminal or civil liability, there is no clear system of legal aid for officers. Legal acts contain no provisions granting professional indemnity for police officers.

5.7. Valid legal acts provide equal extra pay for all police officers with no regard to risk and responsibilities of specific professional duties. Police remuneration system is conservative and static and fails to compensate negative social and economic factors.

5.8. Although police officers have a wide range of social guarantees, the guarantees are often refused because of faulty legal regulation and thus fail to properly motivate police personnel. Chiefs of staff have discretion to allow or refuse social guarantees. Such regulation precludes favourable conditions for police officers to enjoy social guarantees.

5.9. Comparison of Lithuania's, Ireland's and Finland's training programs for primary pack police officers proves that Finland provides the longest theoretical training of police officers with the duration of 60 weeks. Theoretical training in Ireland's police college lasts for 42 weeks. Meanwhile Lithuania offers the shortest theoretical training which lasts only for 34 weeks. Also, Ireland's and Finland's training programs include a course of *Tactics and Techniques of Coercive Measures Used by the Police* during which students take a complex training of use of coercive measures. In Lithuania's training programs, training in the use of physical coercion and firearms is included into the course of individual classes and training in psychological coercion is minimal.

Ireland's and Finland's college programs include investigation into a crime place as a separate subject. In view of rights and duties provided by Lithuania's law on police service, primary pack police officers need competences in investigation of crime places rather than an entire course of criminology.

Lithuania's training program for primary pack police officers excludes writing of final papers while Ireland's and Finland's would-be officers compile such papers. Supposedly, paper writing develops creativity, literacy, consistency and concentration. Compilation of written papers allows students to focus on a chosen topic and its problem issues.

Ireland's police college offers the longest practical training of students (64 weeks), Finland's college is in the second place (60 weeks) while Lithuania's police school offers only 20 weeks of practical training. Also, Ireland's students enjoy a possibility to take 2 week practical training within a variety of social agencies.

Training standard S386105 and the training program for primary pack police officers used in Klaipėda's police college fail to meet modern requirements and qualifications of a future officer are below the level necessary in real situations.

RECOMMENDATIONS

The above conclusions suggest to improve the mechanism of legal regulation with the aim to enhance efficiency of elements of legal status:

1. On the grounds of the research, articles of the fourth section of the Act on Police Service should be amended as follows:

Section IV Use of Coercive Measures by the Police

Article 23. Forms of Coercive Measures by the Police and Conditions of Use

1. A police officer has the right to apply coercion when it is necessary to prevent violations of law or apprehend violators and in any other case when legitimate interests of individuals, the community or the state have to be protected. Coercive measures which may restrict acts of individuals, cause stress, fear, injury or death may be applied only with the aim to compel an individual to follow instructions of a police officer or to deprive an individual of physical possibilities to expose resistance to police officers and their instructions. The form of coercion and the limits of use of coercion shall remain at the discretion of a police officer, who shall use such discretion with regard to the nature of violation, individual features of the violator and the level of gravity of the violator's conduct. In the use of coercion, police officers shall take all possible precautions to avoid serious subsequences.

2. A police officer has the right to use handcuffs or other fastening means, psychological or physical coercion, electroshock, a firearm or explosives in cases provided by law and in compliance with the rules and requirements provided by law.

3. For the purpose of this Act, psychological coercion shall mean loud, brief and clear verbal orders, a threatening to use physical force, electroshock, a firearm or explosives given by a police officer and such acts of a police officer which may be construed as a police officer's intent to apply more effective coercive measures. Psychological coercion shall include exposure of a firearm and warning shots however such measures may be used solely in compliance with requirements provided in Article 24 paragraphs 2 and 4 of this Act.

4. Physical coercion, for the purpose of this Act, shall mean:

- 1) use of any nature of physical force and fighting techniques;
- 2) use of special aids including batons, gas, tracker dogs, motor vehicle holdup means and other legal means of active or passive defense approved by an ordinance of the minister of home affairs.

5. In the use of coercive measures, police officers shall follow the principle of progression; i.e. in a case of disobedience, resistance or other critical

conduct, police officers shall initially use psychological coercion and only when the suspect refuses to follow legal requirements by police officers and the level of gravity of the suspect's conduct increases, a police officer is entitled to use broader coercive measures in adequacy with the conduct of the violator (physical force, electroshock or a firearm) Such principle shall not be applicable when a delay may cause risk to health or life of the police officer or other individual or when application of such principle is impossible.

Article 24. Grounds for Use of Firearms

1. A police officer has the right to use a firearm as an exclusive measure when all other coercive measures are ineffective.

2. A police officer has the right to use a firearm against an individual in the following cases:

1) self defense or defense of any other individual against a directly imminent or commenced act which may have serious effect upon health or cause risk to life;

2) apprehension of a serious or grievous violator during an attempt or successful attempt to escape from the place of detention;

3) a rebuff of an attack against a state secured object.

3. A police officer has the right to use a firearm against a motor vehicle when its driver refuses to follow a police officer's early articulated instruction to halt and a successive driving may cause risk to the traffic or individuals.

4. A police officer has the right to use a firearm against an animal that causes risk to people or attacks an individual.

5. A firearm shall not be used in crowded places if such use may harm bystanders or against a woman when her pregnancy is evident, against individuals whose disability is evident, or against minors if their age is notorious to the police officer or their appearance proves their age except in cases when their directly imminent or commenced acts may have serious effect upon health or cause risk to life.

Article 25. Grounds for Use of Electroshock

1. A police officer has the right to use electroshock against an individual in the following cases:

1) under circumstances specified in Article 24 paragraph 1 clauses 1—3 of this Act;

2) self defense or defense of any other individual against a directly imminent or commenced act which may have effect upon health;

3) when an individual refuses to follow legal requirement to lay down a firearm or any other item that may be used to injure a person, when an individual approaches the police officer and refuses to follow the requirement to keep a specified distance or attempts to deprive the police officer of the disposable coercive measures, radio equipment or other assets of the police.

4) apprehension of a wrongdoer whose active conduct proves avoidance of apprehension.

2. An electroshock shall not be used against a woman when her pregnancy is evident, against individuals whose disability is evident, or against minors if their age is notorious to the police officer or their appearance proves their age except in cases when their directly imminent or commenced acts may have effect upon health or cause risk to life.

Article 26. Grounds for Use of Physical Force

1. A police officer has the right to use physical force (fighting techniques, batons, gases, tracker dogs) against an individual in the following cases:

1) under circumstances specified in Article 24 paragraph 1 clauses 1—3 and Article 25 paragraph 1 clauses 1—4 of this Act;

2) apprehension of an administrative or criminal wrongdoer when such wrongdoer refuses to follow police officer’s instructions or exposes resistance to the police;

3) during mass riots or group acts against public order.

2. Physical force shall not be used against a woman when her pregnancy is evident, against individuals whose disability is evident, or against minors if their age is notorious to the police officer or their appearance proves their age except in cases when their directly imminent or commenced acts may have effect upon health or cause risk to life.

Article 26¹. Grounds for use of psychological coercion.

1. A police officer has the right to use psychological coercion against an individual in the following cases:

1) under circumstances specified in Article 24 paragraph 1 clauses 1—3, Article 25 paragraph 1 clauses 1—4 and Article 26 paragraph 1 clauses 1—3 of this Act;

2) when an individual refuses to follow a police officer’s legal instructions.

2. Psychological coercion shall not be used against individuals if such individuals benevolently follow instructions of police officers.

Article 26². Grounds for Use of Handcuffs and other Fastening Means

1. A police officer has the right to use handcuffs and other fastening means against an individual in the following cases:

1) apprehension and transportation of a serious criminal wrongdoer if there are grounds to deem such wrongdoer may expose resistance to the police or avoid apprehension;

2) during convoys of detained or arrested individuals;

3) when an individual's acts may cause harm to him/herself or to bystanders.

Article 27 should be titled Guarantees of Personal Security of a Police Officer paragraph 3 thereof should be deleted.

2. Paragraph 1 of Article 21 Duties of a Police Officer of the Act on Police Service should be amended as follows:

„1) Treat individuals with respect to their dignity and safeguard individual’s rights and freedoms.

2) On receipt of a report about criminal conduct or any other violation of law or at sight of such conduct or violation, take immediate measures to prevent such conduct or violation to safeguard the place of event and possible evidence, to identify witnesses of criminal conduct, to apprehend and detain a wrongdoer and inform the event to the police. Requirements set in the previous paragraph excluding the requirement to report the event to the police shall not be applicable in cases where execution of such requirements may encumber execution of tasks of special competence police agencies.

3) To grant rights and legitimate interests of an apprehended or detained person, to render immediate aid to an aggrieved person or a person in a helpless state.

4) To expose no discrimination, to stay just and impartial and make legal objective and impartial decisions with no self-interested inducements.

5) To interfere into private lives of individuals only in cases of inevitable necessity and with legitimate inducement.

6) Not to disclose confidential information unless such disclosure is required in the course of executed professional duties.

3. With consideration of high risk for primary pack police officers to face professional liability, Article 26 paragraph 2 of Professional Regulations of Internal Service should be amended as follows:

1) Disciplinary penalties for professional misconduct, recklessness or negligence if such misconduct, recklessness or negligence causes no injury or loss to individuals shall include: a notice and a reprimand.

2) Disciplinary penalties for intentional professional misconduct if such misconduct has made no damage to the professional rank and caused no injury or loss to individuals shall include: a reprimand and a slating.

3) Disciplinary penalties for professional misconduct, recklessness or negligence if such misconduct, recklessness or negligence causes injury or loss to individuals shall include: a reprimand or a slating or a one step disrating.

4) Disciplinary penalties for intentional professional misconduct if such misconduct has made no damage to the professional rank and caused injury or loss to individuals shall include: a slating, a one step disrating or a reducing in office.

The numbering of the remaining paragraphs of this Article should be accordingly shifted.

Article 38. Extras and remuneration for officer’s work on holidays, night work, overtime and watch

4. Where public disposition to conflicts exceeds 50 criminal wrongs per 100 thousand settlers but does not exceed 80 criminal wrongs per 100 thousand settlers and/or partnership between the police and community rates less than 50% but more than 30%, primary pack beat shall be paid extras in the amount of 15% of their remuneration, traffic control officers shall be paid extras in the amount of 10% of their remuneration and in-office officers shall be paid extras in the amount of 5% of their remuneration for negative social effects. With an increase of negative social effects, correspondingly increasing coefficients (see table below) shall be applied.

Extras paid to primary pack police officers for negative social effects

Beat officers		Traffic control officers		In-office service	
15 %		10 %		5 %	
50–80	80–120	120–160	160–200	Over 200	
50–30%	30–20%	20–10 %	10–5 %	5–0 %	
Coefficient	x1,2	x1,4	x1,6	x2	

5. When a registered national unemployment level does not exceed 9% but exceeds 7%, primary pack police officers shall be paid extras in the amount of 10% of their remuneration to compensate negative economic effects. With a decrease of unemployment rate, corresponding coefficients shall apply.

Extras paid to primary pack police officers for negative economic effects

10 % extra				
9–7 %	7–5 %	5–3 %	3–2 %	2–0 %
Coefficient	x 2	x 3	x 3,6	x 4

Article 47. Of Professional Regulation of Internal Service should be complemented with paragraph 5 which reads as follows: Police officers who have no proprietorship in a flat, house or a part thereof technically suitable for accommodation near the place of their service and during the last 5 years have not transferred such proprietorship excluding transference in the course of di-

voice procedures and who acquired a flat, a house or a part thereof for a mortgage may be entitled to compensations in the amount set by the Government.

Professional Regulation of Internal Service should be complemented by Article 49¹ Professional Indemnity Insurance of Police Officers. Such Article 1 should read as follows: Primary pack police officers who carry out patrolling or traffic control functions shall be indemnified by Professional Indemnity Insurance.

Article 50 paragraph 1 of Professional Regulation of Internal Service should be amended as follows:

A police officer who has been carrying out his/her professional duties and tasks and committed criminal wrong by exceeding the limits of professional risk shall be compensated legal costs or a part thereof from the funds allocated to the agency for remunerations.

Paragraph 2 should be amended as follows: A police officer who has been carrying out his/her professional duties and tasks and committed wrong other than criminal by exceeding the limits of professional risk or has suffered injury in the course of duties of direct or internal service may be compensated legal costs or a part thereof from the funds allocated to the agency for remunerations.

Paragraph 3 should be amended as follows: Such compensation shall be allocated by the chief officer of the agency from the funds allocated to the agency for remunerations. A compensation allocated to the chief officer of an agency shall be deducted from the funds allocated to such agency for remunerations.

4. Decision of the Government of the Republic of Lithuania on Approval of amounts and payment of housing compensations to officials of internal service should provide equal sums of maximum compensation for housing without distinction as to professional position.

5. Duration of training of a primary pack police officer should comprise 96 weeks (104 weeks totally including 8 weeks of leave). Theoretical training should comprise 40 weeks while practical training should last for 56 weeks. The training process should be composed in the follows sequence: 20 weeks of theoretical training, 2 weeks of leave, 25 weeks of practical training, 3 weeks of leave, 17 weeks of theoretical training, 3 weeks of leave, 31 week for internship and practical training and 3 weeks of theoretical training.

Having in mind that Administrative Duties of the Police constitutes the major subject including theoretical background necessary for police service, the subject should comprise at least 160 academic hours.

The subject of Professional tactics should comprise at least 160 academic hours.

The subject of Criminology should be substituted by Examination of a Crime Place. In the course of the subject, students have to learn tactics and techniques of examination of a crime place and how to collect evidence, and complete an examination report. The topic should comprise 40 academic hours, including 14 hours for theoretical training and 26 hours for practice.

The subject of Traffic control should comprise at least 80 academic hours.

In the course of Physical training and fighting techniques, Particular attention should be paid to police apprehension techniques rather than to hitting techniques. Also in the training of fighting techniques and use of baton, stress should be put on the progressive sequence of coercive measures during each class of training.

In the scope of the subject of Arms and firing practice, students should not be taught theoretical things including EU and Lithuania's normative acts regulating use of firearm or, Self-defense and inevitable necessity, which have to be included into the course of other subjects. The scope of the subject should be reduced and not exceed 60 academic hours of practical training. During the practical training, training should not be limited to firing practice, but focus on identification of the risk of wrongdoer's conduct and necessity to use a firearm as well.

The subject of Administrative law and procedure should include a topic in the course of which students explicitly learn the competence of primary pack police officers in administrative proceedings. Also the training should comprise a greater number of academic hours devoted to analysis of proceedings in administrative cases and the content of specific administrative wrongs.

The subject of Criminal law and criminal proceedings should comprise at least 10 academic hours. devoted to analysis of circumstanced eliminating criminal liability.

The subject of Theory of state and law should comprise at least 60 academic hours.

The training should also include the subject of Psychology of communication. The subject should comprise at least 80 academic hours including 50 academic hours of practical training.

The training should include at least 60 academic hours of Ethics of a police officer. The course should be complimented with topics on communication with ethnic and sexual minorities.

The subject of Protection of Human Rights should comprise at least 60 academic hours.

Training practice of students should comprise 25 weeks. The practice might be divided in two stages. The first stage should last for 16 weeks and comprise training to work in stationary places, streets and in motor vehicles to control traffic safety and protect property, execute apprehensions and convoy duties. The second stage should last 9 weeks 7 weeks of which focus on trai-

ning how to carry out duties in operative control stations. To introduce functions of various police services, students have to do at least one week training practice in divisions of criminal and public police and administrative offices. 2 week practices might be done in social agencies to learn conveyance of versatile assistance.

Professional internships should last for 31 week. The aim of internships is to allow the student to experience real professional responsibility. During internships, students should make their choice of the topics for final papers, collect relevant data and compile final papers.

6. It is advisable to set compensatory mechanisms for elements of legal status to compensate effect of negative factors and allow proper maintenance of efficiency of legal status.

Elements with static features should be modified when social environment changes considerably. The following should apply: When social environment of the police becomes highly friendly, police officers shall have no right to use firearms and electroshock weapons shall be the most severe measure in the progression of coercive measures. When the social environment of the police considerably deteriorates and becomes extremely dangerous, psychological pressure should be used as the least effective coercive measure and firearms should be the most severe applicable measure. When social environment of the police balances between friendly and dangerous, customary regulation of coercive measures should apply and police officers should follow an instituted progression of coercive measures.

The content of *qualifications and skills* has to be modified in accordance with changes in social factors. When social environment of the police becomes highly friendly, training and qualification courses for police officers should focus on communication skills, professional ethics and moral development. However when the social environment considerably deteriorates and becomes extremely dangerous, training qualification courses should include use of coercive measures, tactical exercises and firing practice. When social environment of the police balances between friendly and dangerous, police officers should undergo customary training schemes.

The content of *responsibilities and remuneration* may also be modified in accordance with changes in social factors. The following should apply: When police social environment becomes highly friendly, extra grounds for professional liability to arise should be set. When police social environment becomes extremely dangerous, lesser grounds for professional liability to arise should be set. When social environment of the police balances between friendly and dangerous, traditional responsibility procedures and liability grounds should apply.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Misiūnas, E. Factors Motivations Violence against Police Officers. *Jurisprudence*. 2002, 35(27):82-95.
2. Misiūnas, E. Problem of Balance between Elements of Legal Status of a Police Officer *Jurisprudence*. 2008, 4(106):100-107.

OTHER PUBLICATIONS

1. Laurinavičius, A., Misiūnas, E. Problems of Implementation of Human Rights and Criteria of their Solution in Police Service. Vilnius, 2004.

REPORTS AT CONFERENCES

1. Misiūnas, E. Idiosyncrasy of the Legal Status of Police Officers and Balance between Elements of Legal Status with the View of Goals Entrenched in Lithuania's Constitution. *A. report at the scientific conference "Administrative Law as a Concretized Constitution"*. Vilnius. Mykolas Romeris University. 2007 10 24.
2. Misiūnas, E. Legal Status of a Police Officer –as a quality index of police service *A. report at the scientific conference "Impact of Public Safety upon Business"*. Vilnius. International School of Law and Business. 2008 05 11

CURRICULUM VITAE

Name: Eimutis

Last name: Misiūnas

Contacts: eimism@one.lt
eimutis@stt.lt

Education:

1991-1994 Lithuania's Police Academy, Bachelor degree in Law

1994-1996 Lithuania's Police Academy, Master degree in Law

2004-2010 Mykolas Romeris University, Postgraduate studies in Law.

Professional Experience:

from September 2006 Lithuania's Council of Special Investigations Office of Prevention of Corruption, senior specialist of Corruption risk analysis group

from March 2006 to September 2008 International Law and Business College, dean of the Faculty of law

from September 1996 to July 2006 Mykolas Romeris University, Police Faculty, Lecturer of Law Department

Eimutis Misiūnas

POLICIJOS PAREIGŪNŲ TEISINIS STATUSAS

Santrauka

Temos aktualumas. Nusikalstamumo lygis ir gyventojų subjektyvaus saugumo pojūtis rodo kaip įgyvendinama konstitucinė valstybės funkcija užtikrinti visuomenės saugumą. Lietuvos gyventojų ir policijos pareigūnų nuomonės tyrimai rodo, kad gyventojų pasitikėjimas policija ir policijos pareigūnais, pasitenkinimas jų darbo kokybe yra žemas. Policininko profesija ir toliau lieka nepatrauklia, pagarba policijos pareigūnui vis dar nepakankama, dalies policijos pareigūnų nuomonė apie tarnybą policijoje yra neigiama. Taip pat kriminologinė statistika rodo, kad policijos veiklos efektyvumas yra prastas, kai tuo tarpu visuomenės polinkis į konfliktus ir toliau išlieka aukšto lygio. Taigi, galima pastebėti akivaizdų priežasties ir pasekmės ryšį - mažas policijos veiklos efektyvumas daro įtaką visuomenės nuomonei apie policiją, o tuo pačiu ir nusikalstamumo bei visuomenės saugumo lygiui.

Šios temos aktualumą Lietuvoje lemia kelios priežastys:

1. Aukštas nusikalstamumo lygis, neužtikrinti visuomenės saugumo poreikiai, didelė nepagarba policijos pareigūno darbui diskredituoja policijos ir kitas teisėsaugos institucijas.

2. Lietuvoje mažėja motyvuotų jaunuolių, norinčių pasirinkti policijos pareigūno profesiją, nors kitose Europos valstybėse ši profesija yra viena patraukliausių.

3. Lietuvos policijos veikla nepakankamai efektyvi, nes policijos pareigūnai vengia naudotis suteiktomis teisėmis, bijo teisinės atsakomybės, pareigūnus prastai motyvuoja darbo užmokestis ir socialinės garantijos.

Demokratinės užsienio valstybės, spręsdamos gyventojų saugumo užtikrinimo problemas, pirmiausia rūpinasi policijos pareigūnų personalo kokybe, tai daro didžiausią įtaką teisinių ir organizacinių priemonių, skirtų visuomenės saugumui užtikrinti, veiksmingumui. Pagrindinis policijos valdymo klausimas yra visavertis policijos personalo panaudojimas. Tik tinkamas policijos personalas lemia visos teisėtvarkos politikos sėkmę. Lietuvoje būta bandymų gerinti policijos pareigūno įvaizdį visuomenėje, organizuoti papildomus pareigūnų mokymus, kelti darbo užmokestį, apie policijos darbą kurti pozityvias televizijos laidas, tačiau atskirai taikytos priemonės norimų rezultatų nedavė. Reikia pastebėti, kad daugelyje valstybių pareigūnų veiklos efektyvumo siekiama kompleksiskai taikant įvairias priemones. Teigtina, kad tinkamai įvertinus pareigūnus supančią aplinką, veikiančias jėgas ir vidinius procesus būtų galima

teisinėmis priemonėmis modeliuoti pareigūnų elgseną ir didinti policijos veiklos efektyvumą.

Mokslinis naujumas. Lietuvoje nepakankamai ištirtos veikiančios jėgos ir vidiniai procesai, kurie daro įtaką policijos pareigūnų elgsenai, pareigūnų požiūriui į atliekamas tarnybines funkcijas, taip pat ir policijos veiklos efektyvumui. Tai patvirtina lyginamųjų duomenų trūkumas, nesukurti teisiniai mechanizmai ir nesuformuluotos moksliskai pagrįstos rekomendacijos, kurias pasitelkus būtų galima reguliuoti policijos pareigūno elgseną ir vykdomų funkcijų kokybę. Disertacija siekiama užpildyti šių mokslinių tyrimų ir duomenų spragas.

Atskiri policijos pareigūno teisinio statuso fragmentai Lietuvoje buvo vertinti tyrinėjant teisės subjektų teisių ir pareigų pusiausvyrą, policijos, kaip institucijos, ir valstybės tarnautojo teisinį statusą, policijos pareigūnų mokymą, socialines garantijas, tačiau nebuvo išsamiai analizuojamos jėgos, darančios įtaką policijos pareigūnų elgesiui ir jų vykdomų funkcijų efektyvumui. Šiame darbe modeliuojamos teisinės priemonės, naudojant ne tik teisės, bet ir sociologijos, teisės sociologijos, vadybos tyrimų metodikas ir šių mokslo sričių tyrimų duomenis.

Sociologijoje, ypač teisės sociologijoje, atlikti moksliniai tyrimai pritaikytini šiame darbe, kadangi jais buvo siekiama atskleisti socialinę tikrovę. Juos atliekant buvo nagrinėjami visuomenės, kaip visumos, o taip pat procesiniai žmonių grupių, pavienių asmenų socialinio gyvenimo (arba gyvenimo visuomenėje) ryšiai su teise ir jų dėsningumai. Taip pat šiam darbui reikšmingi teisės sociologijos tyrimai, kuriuose buvo nustatyti teorinės siekiamybės ir tikrovės skirtumai. Ši skirtis grindžiama vadinamosios įstatymų teisės, įstatymais reglamentuotos teisėtarkos ir esamos socialinės tvarkos skirtumais. Tačiau Lietuvoje nebuvo išnagrinėta skirtis tarp teoriškai reglamentuotos ir esamos policijos pareigūnų elgsenos.

Vadybos ir žmogiškųjų išteklių vadybos mokslinių tyrimų metu išnagrinėta personalo kokybės svarba siekiant kokybiškai vykdyti organizacijos funkcijas, o taip pat įvairiapusiai žmogiškųjų išteklių atrankos, skatinimo, personalo mokymo aspektai. Pagal šiuolaikinę vadybos teoriją sėkmę lemia kokybė, o kokybę pasiekia žmonės. Vadybos moksliniai tyrimai reikšmingi nagrinėjant darbo specifiką ir nustatant asmens savybes, kurių reikia konkrečiam darbui atlikti. Be to, vadybos mokslo tyrimai atskleidžia, kad atlyginant už darbą vis labiau atsižvelgiama į darbuotojų kvalifikaciją, įgūdžius, atsakomybę ir darbo rezultatus, darbuotojus supančią aplinką. Tačiau Lietuvoje konceptualiai nenagrinėta policijos pareigūnų darbo vidinė struktūra, pareigūnus supančios socialinės aplinkos, profesinių kvalifikacijų ir asmeninių motyvacijų kontekste, t.y. nenagrinėti veiksniai, kurie pareigūnus galėtų labiausiai motyvuoti kokybiškai vykdyti policijos funkcijas.

Teisės moksliniai tyrimai siejasi su šia tema, nes jie nagrinėja teisės subjekto teisinį statusą, valstybės tarnautojo sampratą, valstybės tarnautojo teisinį statusą, statuso elementus, teisių ir pareigų vienovę. Tačiau Lietuvoje nepakankamai išsamiai nagrinėti policijos pareigūno teisinio statuso determinantai, nenustatytos konkrečios policijos pareigūno darbą lengvinančios, o tuo pačiu ir policijos veiklos efektyvumą didinančios teisinės priemonės.

Disertacijos teorinė ir praktinė reikšmė. Remiantis atliktų tyrimų duomenimis, padarytas išvadas ir pateiktus pasiūlymus galima laikyti metodologiniu pagrindu policijos pareigūno teisiniam statusui tobulinti. Disertacijoje pateikiamos rekomendacijos, kaip tobulinti teisinį reglamentavimą, lemiantį policijos pareigūno teisinį statusą, policijos pareigūno elgseną ir galiausiai policijos funkcijų efektyvumą. Disertacijos praktiškumas grindžiamas nuostata, kad tinkamai teisiškai suregulius statuso segmentus turėtų keistis teigiama linkme pareigūnų elgsena, gyventojų požiūris į policijos sistemą, policijos pareigūno specialybės patrauklumas.

Darbo išvados, pasiūlymai, sociologinių tyrimų duomenys, gauti atliekant šį disertacinį tyrimą, gali būti panaudoti tobulinant Lietuvos Respublikos teisės aktus, plėtojant policijos teisės mokslą ar kitiems tyrimams atlikti analizuojant policijos pareigūnus supančią aplinką, teisiųjų ir pareigų vykdymą, darbo užmokesčio ir socialinių garantijų motyvaciją tarnybai policijoje, kvalifikacinių gebėjimų pakankamumą vykdant policijos funkcijas.

Tyrimų apžvalga. Disertacijoje naudojamos įvairių mokslo sričių ir krypčių išvados. Pirmiausiai paminėtini sociologai M. Weber ir E. Diurkheim, savo mokslo darbuose nagrinėję visuomenės, žmonių grupių, pavienių asmenų socialinius vaidmenis ir siekę atskleisti socialinę tikrovę. Teisės sociologai R.D. Putnam, A. Vaišvila, V. Šlapkauskas, R. Cotterrell nagrinėjo socialinio gyvenimo ryšius su teise ir jų dėsningumus, vadinamosios įstatymų teisės, įstatymais reglamentuotos teisėtvarkos ir iš tikrųjų funkcionuojančios socialinės tvarkos ir teisės veiksmingumo skirtumus.

Paminėtini mokslininkai G. Dessler, D. H. Bailey, R. Shultė, D. Bossaert, C. Demmke, K. Nomden, R. Polet, B. Melnikas, S. Štaškus, D. Beržinskienė, V. Smalskys, J. Palidauskaitė, T. Sudnickas, kurie vadybos ir žmogiškųjų išteklių vadybos mokslo darbuose nagrinėjo personalo kokybės svarbą siekiant kokybiškai vykdyti įmonės ar organizacijos funkcijas, žmogiškųjų išteklių atrankos, skatinimo, personalo mokymo aspektus.

Lietuvos teisės mokslininkai taip pat atliko nemažai gretutinių tyrimų, nagrinėjant teisės subjekto teisinį statusą, valstybės tarnautojo sampratą, valstybės tarnautojo teisinį statusą, statuso elementus, teisių ir pareigų vienovę. Teisės subjektų teisių ir pareigų vienovę savo darbuose analizavo A. Vaišvila, A. Laurinavičius. Šiuos klausimus savo darbuose taip pat palietė S. Šedbaras, A. Urmonas, A. Pumputis. Policijos ir policijos pareigūno teisinio statuso sampratos problemas analizavo S. Katuoka, S. Kuklianskis, A. Laurinavičius, A.

Pumputis, A. Šakočius, D. Žilinskas, R. Kalesnykas ir kt. Policijos pareigūnų rengimo ir atrankos problemas taip pat tyrinėjo A. Pumputis, A. Laurinavičius, S. Katuoka, V. Justickis, Č. Mančinskas, E. Palskys, A. Šakočius, V. Smalskys, R. Kalesnykas.

Atskirai reikėtų paminėti Utrechto universiteto mokslininkus P. van Reenen ir N. Uildriks, kurie Lietuvoje atliko policijos ir visuomenės santykių sociologinius tyrimus. Jie savo darbuose analizuoja žmogaus teisių ir policijos veiklos dermę, policijos pareigūnų smurtavimo problemas, policijos ir visuomenės smurto įtaką policijos veiklai pokomunistinėse visuomenėse. Jie taip pat nagrinėjo ir policijos pareigūnų darbo saugumo/nesaugumo aspektus, šiais klausimais pateikė reikšmingų išvadų, pagrįstų sociologiniais tyrimais, atliktais Lotynų Amerikoje.

Tyrimo objektas: teisės normos, nustatančios policijos pareigūnų statusą policijos organizacijoje ir visuomenėje.

Tyrimo dalykas: teisiniai santykiai, atsirandantys realizuojant policijos pareigūno teisinį statusą. Jie vertinami nustatant policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumo būklę ir determinantus.

Tyrimo tikslas: nustatyti tinkamiausią Lietuvos policijos pareigūno teisinio statuso reglamentavimo modelį, užtikrinantį nuoseklų ir ilgalaikį šio teisinio statuso veiksmingumą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti galiojančius teisinius policijos pareigūno statusą nustatančius ir reglamentuojančius teisės aktus, nustatyti teisinio statuso sandarą ir segmentus, kuriuos veikiant teisinėmis priemonėmis galima reguliuoti policijos pareigūno darbo efektyvumą.

2. Įvertinti policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumo būklę Lietuvoje.

3. Nustatyti policijos veiklos kokybinius ir kiekybinius rodiklius, rodančius policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumą, ir veiksnius, darančius didžiausią įtaką policijos pareigūno teisiniam statusui. Naudojant nustatytus rodiklius, ištirti nustatytų veiksmų įtakos teisinio statuso veiksmingumui dinamiką nuo 2002 iki 2008 metų.

4. Modeliuoti teisines priemones policijos pareigūno teisinio statuso segmentų veiksmingumui didinti, siekiant pagerinti policijos veiklos efektyvumą ir kokybę.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

Teisės normos, nustatančios policijos pareigūnų teisinį statusą, turi atitikti policijos pareigūno socialinę padėtį.

Teisinio statuso veiksmingumas ir su juo susijęs policijos veiklos efektyvumas tiesiogiai priklausomas nuo policijos pareigūno teisinio statuso reglamentavimo atitikties visuomenės poreikiams.

Naudojant teisesines priemones galima didinti policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumą.

Disertacijos rengimo metu naudoti tyrimo metodai, tyrimo metodika

Rengiant disertaciją buvo naudojami teorinių ir empirinių tyrimų metodai, o taip pat sisteminio modeliavimo metodas.

Teoriniai metodai:

Turinio analizės metodas pasitelktas susipažinti su teorinėmis valstybės tarnautojo teisinio statuso reguliavimo nuostatomis, naujai vertinant informaciją moksliniuose straipsniuose, monografijose. Taikant šį metodą taip pat buvo atlikta teisės aktų, reglamentuojančių statutinių valstybės tarnautojų teisinį statusą, analizė. Tai leido teisiškai paaiškinti ir teoriškai pagrįsti policijos pareigūno teisinio statuso konstrukciją.

Lyginamosios analizės metodas. Taikant šį metodą buvo palyginamos Lietuvos ir kitų valstybių policijos pareigūnų teisinį statusą veikiančios jėgos. Šis metodas leido į Lietuvos Respublikos Konstituciją, policijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus pažvelgti kaip į vientisą sistemą, įtvirtinančią policijos pareigūno teisinį statusą ir jo elementus, išryškinti ir kritiškai įvertinti šių elementų tarpusavio dermę.

Sisteminės analizės metodas. Taikant šį metodą buvo stengiamasi išsiaiškinti policijos pareigūnų teisinio statuso elementų tarpusavio ryšius ir jų ryšį su veikiančiomis jėgomis.

Sintezės metodas. Taikant šį metodą atliekama teisės, sociologijos, vadybos mokslų šios srities tyrimo duomenų sintezė, siekiant sukurti naują teisinio statuso struktūrą, sąvoką.

Empiriniai metodai:

Statistinis metodas. Naudoti įvairiose ataskaitose ir interneto tinklalapiuose nurodyti, taip pat autoriaus surinkti ir suklasifikuoti statistikos duomenys.

Sociologinės apklausos metodas. Atliekant šią apklausą buvo siekiama nustatyti, kaip policijos pareigūnai vertina juos supančią socialinę aplinką ir teisinio statuso veiksmingumą. Buvo gretinami tais pačiais klausimais skirtingu metu atliktų sociologinių apklausų duomenys.

Sisteminio modeliavimo metodas buvo taikomas siekiant teorinių išvadų pagrindu projektuoti ir nustatyti konkrečias teisinio reglamentavimo priemones, laiduojančias policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumą.

Tyrimo patikimumo pagrindimas

Disertacinio tyrimo patikimumas grindžiamas keliais aspektais. Teorinio tyrimo patikimumą užtikrina teisės šaltinių panaudojimas atliekant tyrimą. Tyrimo rezultatai buvo aiškinami vadovaujantis tyrinėtose mokslinės literatūros, teisės aktų nuostatomis, todėl šie rezultatai atitinka objektyvią teisinę tikrovę.

Empirinio tyrimo patikimumą užtikrina statistinių duomenų oficialumas ir tai, kad sociologinės apklausos atliktos laikantis keliamų reikalavimų. Paskuti-

niojo sociologinio tyrimo metu Lietuvoje buvo 10 aukštesniosios pakopos ir 68 žemesniosios pakopos policijos įstaigų. Tyrimui pasirinktos 6 aukštesniosios pakopos policijos įstaigos ir 20 žemesniosios pakopos policijos įstaigų, kurios dabar atitinka 6 teritorines policijos įstaigas ir 20 šių įstaigų teritorinių policijos komisariatų. Policijos įstaigos pasirinktos pagal teritorinį išsidėstymą, kad būtų tolygiai apimta visa Lietuvos Respublikos teritorija, todėl įvykdyta policijos įstaigų reorganizacija tyrimo rezultatų neįtakoja. Apklausa buvo atliekama nuo 2008 m. gruodžio 1 d. iki 2009 m. sausio 20 d. Buvo parengta 420 anketų ir išsiųsta į 26 Lietuvos policijos įstaigas, iš jų sugrąžintos 382 anketos iš 20 policijos įstaigų. Iš sugrąžintų 382 anketų 41 anketa buvo sugadinta, iš viso gauta 341 tinkama analizuoti anketa. Lietuvos Respublikos policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2009 m. sausio mėnesį Lietuvos policijos sistemoje pirminės grandies policijos pareigūnų buvo 2421, tai yra pirminės grandies policijos pareigūnų iš viso buvo apklausta 14 procentų. Vertinant rezultatus, atkreiptas dėmesys ir į statistinę paklaidą. Ji atsiranda dėl to, kad yra daroma respondentų atranka ir neatliekama ištininė apklausa. Ši paklaida yra apskaičiuojama matematiškai. Apklauskos rezultatams apskaičiuoti naudotas *matematinės statistikos metodus*. Tyrimo duomenų matematinė statistinė analizė atlikta naudojant kompiuterinį SPSS PC/8.0 (angl. *Statistical Package for the Social Sciences*) statistinės programos paketą. Rodiklių pasiskirstymui pateikti taikyta *procentinė išraiška*. Požymių tarpusavio ryšiui nustatyti taikytas *neparametris (suderinimo) χ^2 (chi kvadratu) kriterijus*. Skirtumas statistiškai reikšmingas, kai *pasikliovimo lygmuo* $p < 0,05$, skirtumas esminis – $p < 0,01$, skirtumas labai ryškus – $p < 0,001$ ir skirtumas visiškas – $p < 0,0001$. Kai pasikliovimo lygmuo buvo didesnis nei 0,05 ($p > 0,05$), laikyta, kad skirtumai tarp požymių yra statistiškai nereikšmingi (Bitinas, 1998).

DARBO STRUKTŪRA IR TYRIMŲ REZULTATAI

Disertaciją sudaro įvadas, keturios tiriamosios dalys, išvados ir pasiūlymai, santrauka anglų kalba, šaltinių sąrašas, autoriaus mokslinių publikacijų sąrašas ir priedai.

Pirmoje dalyje „Policijos pareigūno teisinio statuso samprata“ siekiama apibrėžti ir susisteminti policijos pareigūno teisinio statuso sandaros elementus, kurių sisteminis tapatumas leistų nustatyti policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumo vertinimo kokybinius ir kiekybinius parametrus.

Pirmajame skyriuje „Teisinio statuso sandara“ siekiant visapusiškai iširti nustatytą problemą, naudojant turinio analizės, sisteminės analizės metodus, tiriamos teisės, vadybos, sociologijos mokslinėje literatūroje vartojamos statuso sąvokos ir elementai. Nustačius visus galimus teisinio statuso elementus ir taikant sintezės metodą susistemunami elementai ir formuluojamas teiginys, kad policijos pareigūno statusą sudaro šie atitinkamus grupinius elementus savyje

vienijantys segmentai: 1) policijos pareigūno teisių ir pareigų segmentas; 2) pareigūnų kvalifikacinių gebėjimų segmentas; 3) pareigūnų darbo užmokesčio ir socialinių garantijų segmentas; 4) pareigūnų atsakomybės ir skatinimo segmentas.

Šie policijos pareigūno statuso segmentai laikytini atskirais tyrimo, kuris leidžia atskleisti statuso veiksmingumą ir teisinio reglamentavimo trūkumus objektais. Atliekant šį tyrimą, nagrinėjama policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumo samprata ir preliminariai tyrimui vykdyti nustatomos šios sąvokos. **Teisinio statuso veiksmingumas** – tai teisės aktuose įtvirtintų teisės normų, nustatančių policijos pareigūno teisinio statuso segmentų: teisių ir pareigų, kvalifikacinių gebėjimų, darbo užmokesčio ir socialinių garantijų, atsakomybės ir skatinimo, vykdymas, kuris tuo metu bent iš principo tenkina valstybės instituciją ir pareigūną, pareigūnui leidžia efektyviai vykdyti institucijos funkcijas. Institucijos požiūriu **teisinio statuso veiksmingumo tikslas** – kad institucijos pareigybes užimtų geriausi policijos pareigūnai, kokybiškai atliekantys institucijos funkcijas. **Teisinio statuso veiksmingumo tikslas policijos pareigūnų požiūriu** – kokybiškai vykdyti institucijos funkcijas ir turėti tinkamą kvalifikaciją, turėti pakankamai teisių ir pareigų, protingas atsakomybės ribas, gauti šiam darbui maksimaliai tarnautoją motyvuojantį darbo užmokestį ir socialines garantijas.

Antrajame skyriuje „Socialinės aplinkos įtaka policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumui“ nagrinėjami du socialiniai veiksniai: policijos ir visuomenės partnerystė ir visuomenės polinkis į konfliktus. Daroma išvada, kad Lietuvos policijos ir gyventojų partnerystė yra prasta, o visuomenė linkusi konfliktuoti, todėl teigiama, kad 2008 metais pirminės grandies policijos pareigūnus supanti socialinė aplinka yra sudėtinga vykdyti aukštos kokybės policijos pareigūnų funkcijas.

Trečiajame skyriuje „Šiuolaikinės policijos pareigūno teisinio statuso paradigmos“ nustatoma, kad pagal pozityviąją teisės sampratą teisinio statuso sąvoka apima tik du teisinio statuso elementus: teises ir pareigas. Tokia statuso sąvoka leidžia nustatyti policijos pareigūno padėtį teisinėje sistemoje, tačiau nesudaro prielaidų paveikti teisinio statuso determinantus, lemiančius teisinio statuso elementų balansą ar veiksmingumą, o kartu ir policijos pareigūno galimybes efektyviai vykdyti savo funkcijas. Todėl policijos pareigūno teisinio statuso sampratą būtina išplėsti pasitelkus vadybos ir ypač žmogiškųjų išteklių vadybos mokslinius tyrimus, kurie akcentuoja darbuotojų veiklos efektyvumą ir atskleidžia įvairius statuso elementų koreliacinius ryšius, taip pat ir šių elementų balansą. Sampratą verčia išplėsti ir teisės sociologijos išvados, teigiančios, kad teisinis subjekto (vadinasi, ir policijos pareigūno taip pat) statusas skiriasi nuo socialinėje tikrovėje egzistuojančio vadinamojo socialinio statuso. Teisės sociologijoje nepateikiami atsakymai į klausimą, kaip pasiekti, kad subjektas,

turėdamas nustatytą teisinį statusą, kokybiškai vykdytų savo funkcijas, tačiau į jį turi atsakymų vadybos mokslas.

Įvertinę teisinį, vadybinį ir sociologinį statuso apibrėžimus, matome, kad jie turi tiek bendrųjų, tiek ir skirtingų bruožų. Todėl tenka jungti bendrus statuso elementus ir požymius bei formuluoti šias šiuolaikinio policijos pareigūno teisinio statuso paradigmas:

1. Policijos pareigūno teisinis statusas yra socialinio statuso forma ir pagal formalios teisės normas nustato policijos pareigūno požymius, lemiančius jo kasdieninę veiklą ir veiklos rezultatus.

2. Subjekto teisinį statusą sudaro sisteminiai formaliomis teisės normomis apibrėžti segmentai, kurie veikia subjekto veiklos kokybę ir yra veikiami tam tikrų jėgų ir procesų.

3. Teisinio statuso konstrukciją sudaro tarpusavyje koreliaciniais ryšiais susiję ir per juos vienas kitą veikiantys asmenybinio, teisinio ir socialinio pobūdžio segmentai: pareigūno teisės ir pareigos, jo kvalifikacija ir gebėjimai, darbo užmokestis ir socialinės garantijos, atsakomybė ir skatinimas, kurie tiesiogiai veikia pareigūno veiklos efektyvumą.

4. Teisinio statuso segmentų veiksmingumas – tai teisinio statuso segmentų darba, leidžianti pareigūnui kokybiškai ir oriai vykdyti institucijos funkcijas ir už tai gauti pareigūną motyvuojantį atlygį.

5. Teisinis statusas yra veiksmingas tada, kai visų teisinio statuso segmentų būklė yra 100 procentų.

Antroje dalyje „Policijos pareigūno teisinio statuso segmentų veiksmingumas“, taikant sociologinės apklausos ir matematinės statistikos metodus, atskiruose skyriuose iširtas kiekvieno policijos pareigūno teisinio statuso segmento veiksmingumas. Dalį sudaro šie skyriai:

- 1) *Policijos pareigūno teisių ir pareigų būklė;*
- 2) *Policijos pareigūno atsakomybės ir skatinimo būklė;*
- 3) *Policijos pareigūno kvalifikacinių gebėjimų būklė;*
- 4) *Policijos pareigūno darbo užmokesčio ir socialinių garantijų būklė.*

Penktajame skyriuje formuluojami apibendrinimai remiantis atliktu sociologiniu tyrimu, kurio duomenys lyginami su panašaus 2002 metais atlikto tyrimo duomenimis, rodančiais tam tikrų rodiklių dinamiką. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pareigūnai bijodami teisinės atsakomybės ar tarnybinių patikrinimų, dėl kvalifikacijos stokos, atsakomybės baimės ir netinkamo teisinio reglamentavimo vengia naudotis teisėmis, todėl ne visada vykdo tarnybines pareigas. Pareigūnai vengdami vykdyti pareigas ne visada reaguoja į teisės pažeidimus ir dėl to blogėja policijos veiklos efektyvumas ir žmonių nuomonė apie policiją. Pareigūnų atsakomybės institutas veikia ne tik pozityviai, t.y. ne tik drausmina ar įpareigoja pareigūnus tinkamai vykdyti policijos funkcijas, bet taip pat nepagrįstai sukelia per didelę atsakomybės baimę. Dėl šios priežasties mažėja pareigūno pasikliovimas savo žiniomis ir didėja netikrumas dėl savo

veiksmų teisėtumo. Supanti socialinė aplinka, suteiktų teisių ir pareigų turinys, nepakankamai aiškus atsakomybės atsiradimo pagrindas suponuoja policijos pareigūno kvalifikacinių gebėjimų lygį. Norint efektyviai vykdyti policijos funkcijas reikalingas aukštas pareigūnų kvalifikacijos lygis. Kvalifikacijos stoka riboja pareigūnų veiksmus, didina atsakomybės ir tarnybinių patikrinimų baimę. Kadangi dalis pareigūnų kvestionuoja tarnybinės nuobaudos pagrįstumą, tai leidžia daryti prielaidą, kad pareigūnams ne visada pagrįstai taikoma atsakomybė. Darbo užmokesčio ir socialinės garantijos pareigūnus nepakankamai gerai motyvuoja kokybiškai vykdyti policijos funkcijas, todėl pareigūnai ieško papildomų, teisės normose nereglamentuotų, motyvacinių veiksnių ar svarsto galimybę pasitraukti iš tarnybos policijoje. Teigiama, kad tarp visų teisinio statuso segmentų galėtų būti koreliaciniai ryšiai, todėl kurio nors vieno teisinio statuso segmento veiksmingumo mažėjimas sukelia ir kitų segmentų veiksmingumo trūkumą. Atlikus lyginamuosius apskaičiavimus konstatuota, kad Lietuvos policijos pareigūnų teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 75,75 proc., atsakomybės ir skatinimo – 59,2 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 65, 2 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 47 proc. Daroma išvada, kad 2008 metais pirminės grandies policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas yra nepakankamas.

Pareigūnų, vykdančių patrulių funkcijas, teisinio statuso veiksmingumas yra mažiausias: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 74,9 proc., atsakomybės ir skatinimo – 55,4 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 57,2 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 46,8 proc.

Eismo priežiūros funkcijas vykdančių pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas didesnis: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 76,45 proc., atsakomybės ir skatinimo – 62,9 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 57,1 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 48,9 proc.

Postų funkcijas vykdančių pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas didžiausias: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 81,1 proc., atsakomybės ir skatinimo – 65,8 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 75,8 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 54,1 proc.

Trečioje dalyje „Veiksniai, darantys poveikį policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumui“ nagrinėjama policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumo dinamika vertinant socialinių, politinių ir ekonominių veiksnių įtaką policijos veiklos efektyvumo rodikliams.

Pirmajame skyriuje „Policijos veiklos ir policijos pareigūno darbo efektyvumo rodikliai ir jų analizė“ nustatomi policijos veiklos kokybiniai rodikliai, atskleidžiantys policijos pareigūnų teisinio statuso segmentų veiksmingumą. Išskirti du rodikliai – policijos veiklos efektyvumas ir laisvų policijos pareigybų skaičius. Policijos veiklos efektyvumo lygis apskaičiuojamas vertinant tris statistinius rodiklius – gyventojų, kurie pasitiki policija, dalį, gyventojų, kurie jaučiasi saugūs, dalį ir ištirtų nusikalstamų veikų skaičių. Laisvų policijos pa-

reigybių rodiklis apskaičiuojamas įvertinus pirminės grandies policijos pareigūnų pareigybių skaičių, laisvų pareigybių skaičių ir panaikintų pareigybių skaičių. Taip pat šioje dalyje nustatyti kiekybiniai rodikliai, atskleidžiantys veiksmų poveikį policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumui. Nustačius šiuos rodiklius, taikant sisteminės analizės ir statistinius metodus, ištirta socialinių, politinių ir ekonominių veiksmų įtaka teisinio statuso veiksmingumui nuo 2002 iki 2008 metų.

Antrame skyriuje „Socialinių veiksmų poveikis policijos pareigūnų teisiniam statusui“ analizuojami kokybiniai ir kiekybiniai rodikliai ir tyrimo duomenys leidžia teigti, kad socialiai veiksniai veikia teisinio statuso segmentų veiksmingumą, kadangi nuo 2002 iki 2005 metų blogėjo socialinė aplinka ir atitinkamai mažėjo teisinio statuso veiksmingumas. 2005 metais, kai socialinė aplinka buvo viena sudėtingiausių policijos pareigūnams vykdyti policijos funkcijas, nustatyta didžiausia policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumo stoka. Tai patvirtina kokybiniai rodikliai kurie rodo, kad 2005 metais policijos veiklos efektyvumas buvo 7,1 procentų mažesnis nei nustatytas 2008 metų lygis, o laisvų pareigybių buvo 17,8 procentų daugiau nei 2008 metais, tai yra daugiausia laisvų pareigybių per visą analizuojamą laikotarpį. Nuo 2006 metų socialinei aplinkai gerėjant, 2008 metais nustatyta palankiausia socialinė aplinka, taip pat 2008 metais nustatytas didžiausias teisinio statuso veiksmingumas.

Trečiame skyriuje „Politinių veiksmų poveikis policijos pareigūnų teisiniam statusui“ analizuojami politiniai sprendimai ir jų poveikis policijos pareigūnų teisiniam statusui. Ištyrus įtaką, matyti, kad politiniai sprendimai daro didelę įtaką policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumui. Nuo 2002 iki 2005 metų blogėjant socialinei aplinkai, dėl priimtų politinių sprendimų iki 2006 metų palaipsniui didėjo policijos veiklos efektyvumas, tai parodo, kad priimti politiniai sprendimai padidino „teisių ir pareigų“ ir „kvalifikacinių gebėjimų“ segmentų veiksmingumą. Tačiau nuo 2002 metų iki 2005 metų grėsmingai didėjo laisvų pareigybių, tai rodo, kad mažėjo „atsakomybės ir skatinimo“ bei „darbo užmokesčio ir socialinių garantijų“ segmentų veiksmingumas. Nors šių segmentų veiksmingumas mažėjo politiniai sprendimai segmentų veiksmingumui didinti, nebuvo priimti. Tik 2006 metais buvo priimti sprendimai kuriais buvo siekiama padidinti „atsakomybės ir skatinimo“ bei „darbo užmokesčio ir socialinių garantijų“ segmentų veiksmingumą. Teigtina, kad šie sprendimai buvo priimti pavėluotai, tačiau situaciją stabilizavo, nes 2006 metais šių segmentų veiksmingumas padidėjo ir buvo tik 3,4 procentais mažesnis nei 2008 metais. Nustatyta, kad politiniais sprendimais buvo mėginama reguliuoti atskirų segmentų veiksmingumą, tačiau pasigendama sprendimų, kurie didintų visų teisinio statuso segmentų, kaip vientisos sistemos, veiksmingumą. Taip pat išanalizavus Policijos sistemos, Sveikatos apsaugos, Kultūros ir Švietimo ir mokslo ministerijų biudžetinius asignavimus daroma išvada, kad nuo 2000 iki 2008 metų Lietuvos politikos prioritetai pasikeitė. Jei 2000 metais politikai

pirmenybę teikė viešajam saugumui, tai 2008 metais prioritetas – Lietuvos mokslas ir šveitimas. Teigtina, kad policijos sistemai skiriamas politinio dėmesio stoka nesudarė papildomų sąlygų teisinio statuso segmentų veiksmingumui didėti.

Ketvirtame skyriuje „Ekonominių veiksmų poveikis policijos pareigūnų teisiniui statusui“ analizuojami ir lyginami 2000–2008 metų Lietuvos, Airijos ir Suomijos bendrasis vidaus produktas, valstybių biudžetų pajamos, policijai skiriami asignavimai, taip pat policijos bendro biudžeto ir darbo užmokesčiui skirtų asignavimų procentinio atspindėjimo dinamika. Ištyrus ekonominių veiksmų įtaką, daroma išvada, kad Lietuvos spartus ekonomikos lygio augimas turėjo įtakos teisinio statuso veiksmingumui. Augant valstybės ekonomikai ir didėjant policijos biudžetui, palaipsniui didėja policijos veiklos efektyvumas ir didėja „teisių ir pareigų“ bei „kvalifikacinių gebėjimų“ segmentų veiksmingumas. Tačiau mažėjant valstybėje registruotų bedarbių, nors socialinių veiksmų neigiama įtaką mažėjo, buvo priimti politiniai sprendimai, kurie didino teisinio statuso veiksmingumą, tačiau policijoje pirminės grandies policijos pareigūnų laisvų pareigybių buvo vienas didžiausių rodmenų per visą analizuojamą laikotarpį, taip pat žemas „atsakomybės ir skatinimo“ bei „darbo užmokesčio ir socialinių garantijų“ segmentų veiksmingumas. Daroma išvada, kad ekonominiai veiksniai daro įtaką policijos pareigūno teisinio statuso segmentų veiksmingumui, tačiau stokojant reikiamų politinių sprendimų didinti pirminės grandies policijos pareigūnų darbo užmokestį praleista gera galimybė padidinti teisinio statuso veiksmingumą.

Ketvirtoje dalyje „Policijos pareigūno veiksmingo teisinio statuso modelis“ tiriamas teisinio statuso segmentų teisinis reglamentavimas.

Pirmajame skyriuje „Teisinio reglamentavimo trūkumai, darantys įtaką teisinio statuso veiksmingumui“ nagrinėjama visų keturių policijos pareigūno teisinio statuso segmentų teisinio reglamentavimo būklė. Daroma išvada, kad policijos pareigūnų teisių ir pareigų reglamentavimas yra neadekvatus. Policijos prievartos priemonių naudojimas reglamentuotas nepakankamai, nenustatytos priemonių naudojimo ribos, prievartos priemonių naudojimo tęstinumas, tiksliai neatskirtos šaunamojo ginklo naudojimo sąlygos nuo fizinės prievartos priemonių naudojimo sąlygų. Ydingas teisinis reglamentavimas nesudaro sąlygų policijos pareigūnams užtikrintai naudoti policijos prievartos priemones, dėl to pareigūnai papildomai rizikuoja savo sveikata ar gyvybe, kyla atsakomybės baimė ir sumažėja pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas. Įvertinus fizinės prievartos ir šaunamojo ginklo naudojimo sąlygas ir įpareigojimą vengti sunkių pasekmių, galima daryti išvadą, kad nustatytų prievartos priemonių rūšių nepakanka efektyviai vykdyti policijos funkcijas. Pasiremiant tarptautine praktika, siūloma policijos prievartos priemones naudoti taikant progresyvinę seką. Prievartos priemonių taikymas progresyvine seka pareigūnams suteikia tikslesnius nurodymus, kokias ir kiek naudoti policijos prievartos priemonių. Šios teorijos

esmė yra tokia, kad pareigūnas turi pradėti naudoti silpniausio lygio prievartos priemones, o nepajėgdamas įgyti pažeidėjo paklusnumo, proporcingai pažeidėjo pasipriešinimo lygiui didinti ir prievartos lygį, ir kad pareigūnas naudotų policijos prievartos priemones, proporcingas pažeidėjo pasipriešinimo laipsniui. Policijos pareigūnų pareigų teisinio reglamentavimo tyrimas atskleidė, kad kai kurios pareigos yra suformuluotos nekonkrečiai ir sunkiai įgyvendinamos, kai kurios yra perteklinės.

Atsakomybės teisinio reglamentavimo tyrimas atskleidė, kad policijos pareigūnui yra didelė galimybė suklysti ar netinkamai pasielgti, ar netinkamai atlikti tarnybinės pareigas, taip pat daroma išvada, kad tarnybinės atsakomybės taikymo procedūros yra tinkamai reglamentuotos ir atitinka tarptautinius teisės aktus, tačiau pasigendama vienodos praktikos skiriant pareigūnams tarnybinės nuobaudas už tokius pačius tarnybinius nusižengimus. Įvertinus pareigūnų veiklos sudėtingumą ir galimybes būti patrauktiems baudžiamojon ar civilinėn atsakomybėn, aiškiai nustatyti pareigūnams teisinės pagalbos suteikimo būdai, pareigūnai nedraudžiami civilinės atsakomybės draudimu.

Policijos pareigūnų darbo užmokesčio ir socialinių garantijų teisinio reglamentavimo tyrimo metu paaiškėjo, kad policijos pareigūnų darbo užmokesčio sistemoje nustatyta priemokų sistema už pareigūnų vykdomų funkcijų sudėtingumą, pavojingumą ir atsakingumą. Nors pareigūnai turi gausiai suteiktų socialinių garantijų, tačiau dėl netinkamo teisinio reglamentavimo ne visiems pareigūnams, kuriems garantijų reikia, jos suteikiamos, todėl kai kurios socialinės garantijos pareigūnus menkai motyvuoja tarnauti policijos sistemoje.

Antrame skyriuje „Policijos pareigūnų teisinio statuso principinės nuostatos“ siūlomi teisinio reguliavimo pokyčiai, kuriais būtų siekiama ilgalaikio teisinio statuso veiksmingumo, o **trečiame skyriuje „Teisinio statuso segmentų veiksmingumo palaikymo mechanizmas“** dėl įvairių veiksnių neigimo poveikio atsiradusią nedidelę statuso veiksmingumo stoką siūloma mažinti nustatytais kompensaciniais mechanizmais koreguojant kai kurių segmentų turinį.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Apibendrinus disertaciniame darbe atliktus teorinius ir empirinius tyrimus, padarytos šios išvados:

1. Šiuolaikinėje visuomenėje sparčiai vykstantys demografiniai, kultūriniai, ekonominiai, politiniai procesai lemia, kad pagal pozityviosios teisės tradiciją apibrėžtą teisinio statuso sąvoką negalima visapusiškai nustatyti ir palaikyti teisinio statuso veiksmingumo. Šiuolaikinis požiūris į teisinį statusą turi būti grindžiamas tiek teisės, tiek ir vadybos bei sociologijos mokslinėmis kategorijomis. Todėl siekiant iširti policijos pareigūno teisinio statuso veiksmingumą

gumą, remiamasi paradigmomis, kurios teigia, kad policijos pareigūno teisinis statusas yra socialinio statuso forma ir formaliomis teisės normomis apibrėžia subjekto požymius, darančius įtaką veiklos kokybei, ir yra veikiamas atitinkamų jėgų ir procesų. Subjekto teisinį statusą sudaro formaliomis teisės normomis apibrėžti segmentai, kurie veikia subjekto veiklos kokybę ir kuriems daro įtaką veikiančios jėgos ir procesai. Teisinio statuso konstrukciją sudaro tarpusavyje koreliaciniais ryšiais susiję ir per juos vienas kitą veikiančios asmenybiniai, teisiniai ir socialiniai segmentai: pareigūno teisės ir pareigos, jo kvalifikacija ir gebėjimai, darbo užmokestis ir socialinės garantijos, atsakomybė ir skatinimas, kurie tiesiogiai veikia pareigūno veiklos efektyvumą. Teisinio statuso segmentų reguliavimo veiksmingumas – tai teisinio statuso elementų darna, leidžianti pareigūnui kokybiškai ir oriai vykdyti institucijos funkcijas ir už tai gauti pareigūną motyvuojantį atlygį. Teisinis statusas yra veiksmingas tada, kai visų teisinio statuso segmentų būklė yra 100 procentų.

2. Naujų paradigmų pagrindu ir atlikus pirminės grandies policijos pareigūnų teisinio statuso būklės sociologinį tyrimą nustatyta, kad pirminės grandies policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas yra nepakankamas kokybiškai vykdyti policijos funkcijas.

2.1. Atlikus lyginamuosius apskaičiavimus konstatuota, kad Lietuvos policijos pareigūnų teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 75,75 proc., atsakomybės ir skatinimo – 59,2 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 65,2 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 47 proc. 2008 metais pirminės grandies policijos pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas yra nepakankamas.

2.2. Pareigūnų, vykdančių patrulių funkcijas, teisinio statuso veiksmingumas yra mažiausias: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 74,9 proc., atsakomybės ir skatinimo – 55,4 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 57,2 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 46,8 proc.

Eismo priežiūros funkcijas vykdančių pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas didesnis: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 76,45 proc., atsakomybės ir skatinimo – 62,9 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 57,1 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 48,9 proc.

Postų funkcijas vykdančių pareigūnų teisinio statuso veiksmingumas didžiausias: teisių ir pareigų segmentas veiksmingas vidutiniškai 81,1 proc., atsakomybės ir skatinimo – 65,8 proc., kvalifikacinių gebėjimų – 75,8 proc. ir darbo užmokesčio ir socialinių garantijų – 54,1 proc.

3. Nustatyta, kad didžiausią įtaką statuso segmentų veiksmingumui darančys veiksniai yra socialinėje, ekonominėje ir politinėje policijos organizacijos aplinkoje:

3.1. Socialiniai veiksniai labiausiai veikia „teisių ir pareigų“, „kvalifikacinių gebėjimų“ ir „atsakomybės ir skatinimo“ segmentų veiksmingumą.

3.2. Ekonominiai veiksniai labiausiai veikia „darbo užmokesčio ir socialinių garantijų“ segmento veiksmingumą.

3.3. Politiniai veiksniai labiausiai veikia „kvalifikacinių gebėjimų“ bei „darbo užmokesčio ir socialinių garantijų“ segmento veiksmingumą.

4. Lietuvos ekonomikos spartaus augimo metais buvo galima tikėtis teigiamos ekonominių veiksnių įtakos teisinio statuso veiksmingumui, tačiau politiniai sprendimai nesudarė sąlygų ekonominių veiksnių poveikiui.

5. Galiojantis teisinio statuso elementų reglamentavimas neatitinka esamos situacijos ir netenkina visuomenės poreikių. Tai patvirtina šios išvados:

5.1. Policijos pareigūnų teisė naudoti policijos prievartos priemones reglamentuota nepakankamai gerai, nenustatytos priemonių naudojimo ribos, prievartos priemonių naudojimo tęstinumas, tiksliai neatskirtos šaunamojo ginklo naudojimo sąlygos nuo fizinės prievartos priemonių naudojimo sąlygų.

5.2. Įvertinus fizinės prievartos ir šaunamojo ginklo naudojimo sąlygas ir įpareigojimą vengti sunkių pasekmių, nustatytų prievartos priemonių rūšių policijos pareigūnams nepakanka tam, kad jie galėtų efektyviai vykdyti policijos funkcijas.

5.3. Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta pareiga – „policijos pareigūnas privalo gerbti ir ginti žmogaus orumą, užtikrinti ir saugoti jo teises bei laisves“ – yra ne norma, o teiginys. Dėl to, kad jos reguliacinės ribos aiškiai neapibrėžtos, policijos pareigūnas negali tinkamai šios pareigos įvykdyti.

5.4. Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta pareiga gavus pranešimą apie daromą nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą arba pačiam būnant įvykio liudininku, imtis neatidėliotinų priemonių užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai ar kitam teisės pažeidimui, įvykio vietai bei įrodymams apsaugoti, nusikalstamos veikos liudininkams nustatyti, sulaukyti ir pristatyti į policijos įstaigą asmenį, padariusį įstatymų uždraustą veiką, bei pranešti apie tai policijos įstaigai, pareigūną įpareigoja užkirsti kelią visiems (konstituciniams, drausminiems, tarnybiniais, materialiniams, civiliniams) teisės pažeidimams. Todėl ši pareiga yra pernelyg abstrakti, nes policijos pareigūnai pagal savo kompetenciją ir įgytą kvalifikaciją gali užkirsti kelią tik tokioms teisės normas pažeidžiančioms veikoms, kurių vykdymas kelia grėsmę asmens ar asmenų saugumui, visuomenės saugumui, viešajai tvarkai ir eismo saugumui.

5.5. Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad pareigūnas privalo imtis visų galimų priemonių asmens, valstybės, visuomeninių ar kitų organizacijų turtui gelbėti stichinių nelaimių, katastrofų, avarijų bei kitų ypatingų situacijų atvejais. Tai preziumuoja įpareigojimą pareigūnui rizikuojant savo sveikata ar gyvybe gelbėti turtą. Susidaro įspūdis, kad pareigūno sveikata ar gyvybė yra mažiau vertinga nei asmens, valstybės, visuomeninių

ar kitų organizacijų turtas. Tokia pareiga nenumatyta nė viename tarptautiniame teisės akte, reguliuojančiame policijos veiklą. Ši pareiga yra perteklinė.

5.6. Policijos pareigūnui yra didelė galimybė suklysti ar netinkamai pasielgti, ar netinkamai atlikti tarnybines pareigas. Nors patraukimo tarnybinės atsakomybės procedūros yra tinkamai reglamentuotos ir atitinka tarptautinius teisės aktus, tačiau pasigendama vienodos praktikos skiriant pareigūnams tarnybines nuobaudas už tokius pačius tarnybinius nusizengimus. Įvertinus pareigūnų veiklos sudėtingumą ir galimybes būti patrauktiems baudžiamojon ar civilinėn atsakomybėn, aiškiai nenumatytos pareigūnams teisinės pagalbos suteikimo priemonės. Teisės aktuose nenumatyta, kad pareigūnai draudžiami civilinės atsakomybės draudimu.

5.7. Pagal galiojančius teisės aktus nustatyti darbo užmokesčio priedai ir priemokos visiems policijos pareigūnams yra vienodi, neįvertinus konkrečių tarnybų pareigūnų darbo pavojingumo, rizikos ir atsakomybės lygio. Pareigūnų darbo užmokesčio sistema yra konservatyvi, statiška ir nepritaikyta pareigūnams kompensuoti už socialinių ekonominių veiksnių neigiamą įtaką.

5.8. Nors policijos pareigūnai turi daug socialinių garantijų, tačiau dėl netinkamo teisinio reglamentavimo ne visi pareigūnai, kuriems garantijų reikia, jas gauna, todėl kai kurios socialinės garantijos pareigūnus menkai motyvuoja tarnauti policijoje. Policijos įstaigų vadovams suteikta diskrecija spręsti dėl socialinių garantijų nustatymo. Toks socialinės garantijos reglamentavimas nesudaro palankių galimybių pareigūnui pasinaudoti socialinėmis garantijomis.

5.9. Lyginant Lietuvos, Airijos ir Suomijos pirminės grandies policijos pareigūnų mokymo programas, matyti, kad Suomijos policijos pareigūnų rengimo programoje teorinių žinių mokymas trunka ilgiausiai – 60 savaitių. Airijos policijos kolegijoje teorinių žinių mokymas trunka 42 savaites. Tuo tarpu Lietuvos teorinis mokymas trunka trumpiausiai – tik 34 savaites. Taip pat pastebėtina, kad Airijos ir Suomijos policijos pareigūnų rengimo programose yra mokymo dalykas „Policijos prievartos priemonių naudojimo taktika ir technika“, kurio metu studentai kompleksiskai mokomi naudoti policijos prievartos priemones. Tuo tarpu Lietuvos pareigūnų rengimo programoje fizinės prievartos ir šaunamojo ginklo naudojimo įgūdžių lavinimas numatytas atskirose pratybose, o psichinės prievartos naudojimo įgūdžių tobulinimui neskiriama tinkamo dėmesio.

Airijos ir Suomijos policijos kolegijose pirminės grandies pareigūnams kaip atskiras mokymo dalykas dėstoma nusikaltimo vietos apžiūra. Vadovaujantis Policijos veiklos įstatyme nustatytomis pareigūnų teisėmis ir pareigomis, pirminės grandies policijos pareigūnams reikia nusikaltimo vietos apžiūros žinių, o ne viso kriminalistikos kurso.

Lietuvos policijos pareigūnų pirminio profesinio rengimo programoje nenumatytas rašto darbo rengimas, nors Airijos ir Suomijos būsimi pareigūnai tokį darbą rengia. Manytina, kad rašto darbo rašymas studentus moko kūrybiš-

kumo, raštingumo, nuoseklumo, atidumo. Studentas, rašydamas rašto darbą policijos veiklos tema, išanalizuotų pasirinktą temą, išmanytų šios srities problematiką.

Airijos policijos kolegijos studentų praktinis mokymas trunka ilgiausiai (64 savaites), kiek trumpesnis Suomijos kolegijoje numatytas praktinis mokymas (60 savaitių), o Lietuvos policijos mokykloje studentų praktiniam mokymui skiriama 20 savaitių. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Airijoje studentai 2 savaites turi pratybas įvairiose socialinėse agentūrose

Policininko rengimo standartas (kodas S386105) ir Klaipėdos policijos mokykloje parengta pirminės grandies policijos pareigūnų rengimo programa neatitinka šiandieninės situacijos, o rengiamo būsimo pareigūno kvalifikacijos lygis neatitinka realaus būsimo darbo pobūdžio.

Remiantis šiomis išvadomis ir siekiant pagerinti teisinio statuso segmentų veiksmingumą, siūloma tobulinti teisinio reguliavimo mechanizmą:

1. Norint padidinti policijos pareigūnų naudojimąsi teisėmis ir sumažinti atsakomybės baimę, siūloma pakeisti Policijos veiklos įstatymo ketvirtajame skirsnyje esančius straipsnius ir šį skirsnį išdėstyti taip:

„ KETVIRTASIS SKIRSNIS POLICIJOS PRIEVARTOS PRIEMONIŲ PANAUDOJIMAS

23 straipsnis. Policijos prievartos priemonių rūšys ir jų panaudojimo aplinkybės

1. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaikyti juos padariusius asmenis ir kitais atvejais, saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Prievarta, galinti riboti asmens veiksmus, sukelti stresą, išgąstį, kūno sužalojimų ar mirtį, gali būti naudojama tik tiek, kad asmuo paklustų pareigūno reikalavimams arba prarastų fizines galimybes nevykdyti ar priešintis policijos pareigūnų veiksams ir nurodymams. Prievartos rūšį ir jos panaudojimo ribas pasirenka policijos pareigūnas, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį, individualias pažeidėjo savybes bei į pažeidėjo elgesio pavojingumo lygį. Naudojami prievartą, policijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių.

2. Policijos pareigūnas įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka gali panaudoti antrankius ar kitas surišimo priemones, psichinę ar fizinę prievartą, elektros šoko prietaisą ir šaunamąjį ginklą bei sprogstamąsias medžiagas.

3. Psichinė prievarta šiame įstatyme suprantama kaip pareigūno duodamos garsios, trumpos, aiškiai suprantamos žodinės komandos, įspėjimas apie ketinimą panaudoti fizinę prievartą, elektros šoko prietaisą, šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas, taip pat policijos pareigūno veiksmai, leidžiantys

asmeniui suprasti apie pareigūno ketinimą panaudoti efektyvesnes prievartos priemonės. Psichinei prievartai prilyginamas šaunamojo ginklo demonstravimas bei išpėjamieji šūviai, tačiau šias psichinės prievartos priemones galima naudoti tik šio įstatymo 24 straipsnio 2 ir 4 dalyse išvardytomis sąlygomis.

4. Fizinė prievarta šiame įstatyme suprantama kaip:

1) bet kokio pobūdžio fizinės jėgos bei kovinių imtynių veiksmų naudojimas;

2) specialiųjų priemonių, t. y. policijos ginkluotės lazdų, dujų, tarnybinių šunų, transporto priverstinio sustabdymo bei kitų įstatymais leidžiamų ir vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtintų, policijos aktyvios ir pasyvios gynybos priemonių naudojimas.

5. Policijos pareigūnai, naudodami prievartos priemones, privalo laikytis prievartos naudojimo progresyvinės sekos principo, t. y. pareigūnai, patyrę asmens nepaklusimą ar pasipriešinimą, ar kitokį pavojingą elgesį, pirmiausiai privalo taikyti psichinę prievartą, tačiau jei asmuo ir toliau nepaklūsta pareigūnų teisėtiems reikalavimams, o asmens elgesio pavojingumo lygis didėja, pareigūnas turi teisę taikyti efektyvesnes prievartos priemones, adekvačias pažeidėjo elgesiui (fizinės prievartos priemones, elektros šoko prietaisą ar šaunamąjį ginklą). Šis principas netaikomas, kai delsimas kelia grėsmę pareigūno ar kito asmens gyvybei, ar sveikatai arba šios principo taikymas yra neįmanomas.

24 straipsnis. Šaunamojo ginklo panaudojimo pagrindai

1. Policijos pareigūnas, kai kitos prievartos priemonės yra neveiksmingos, kaip išimtinę priemonę turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą.

2. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš asmenį tokiais atvejais:

1) gindamas save, kitą asmenį nuo tiesiogiai gresiančio ar pradėto veikimo, kuriuo gali būti sunkiai sutrikdyta sveikata ar kilti pavojus gyvybei;

2) sulaikant bandantį pabėgti ar pabėgusį iš laisvės ribojimo vietos sunkų ar labai sunkų nusikaltimą padariusį asmenį;

3) atremdamas valstybės nustatytų saugomų objektų užpuolimą.

3. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę, kai jos vairuotojas nepaklūsta išankstiniam akivaizdžiai išreikštam policijos pareigūno reikalavimui sustoti, o tolesnis jos vairavimas gali sukelti grėsmę eismo saugumui ar žmonėms.

4. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš gyvūną, keliantį pavojų gyventojams ar užpuolusį žmogų.

5. Draudžiama panaudoti šaunamąjį ginklą žmonių susibūrimo vietose, jei gu nuo to gali nukentėti pašaliniai asmenys, prieš moteris, kai akivaizdu, kad jos nėščios, taip pat prieš asmenis, jei akivaizdu, kad jie neįgalūs, prieš nepilnamečius, jei jų amžius žinomas pareigūnui arba išvaizda atitinka amžių, išskyrus atvejus, kai jų tiesiogiai gresiantis ar pradėtas veikimas gali sunkiai sutrikdyti sveikatą ar kilti pavojus gyvybei.

25 straipsnis. Elektros šoko prietaiso panaudojimo pagrindai

1. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti elektros šoko prietaisą prieš asmenį tokiais atvejais:

1) esant sąlygoms, nustatytoms šio įstatymo 24 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose;

2) gindamas save, kitą asmenį nuo tiesiogiai gresiančio ar pradėto veikimo, kuriuo gali būti sutrikdyta sveikata;

3) kai asmuo atsisako vykdyti teisėtą reikalavimą padėti ginklą ar kitą daiktą, kuriuo galima sužaloti žmogų, kai asmuo artinasi prie pareigūno ir neklauso jo reikalavimo laikytis nurodyto atstumo arba ketina atimti iš policijos pareigūno prievartos priemones, specialiąsias ryšio priemones ar kitą policijos turtą;

4) sulaikydamas nusikalstamą veiką padariusį asmenį, kuris aktyviais veiksmais vengia sulaikymo.

2. Draudžiama naudoti elektros šoko prietaisą prieš moteris, kai akivaizdu, kad jos nėščios, taip pat prieš asmenis, kai akivaizdu, kad jie neįgalūs ar nepilnamečiai (jei jų amžius žinomas pareigūnui arba išvaizda atitinka amžių), išskyrus atvejus, kai jų tiesiogiai gresiantis ar pradėtas veikimas gali sutrikdyti policijos pareigūno ar kitų asmenų sveikatą.

26 straipsnis. Fizinės prievartos panaudojimo pagrindai

1. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti fizinę prievartą (kovinių imtynių veiksmus, policijos ginkluotės lazdas, dujas, tarnybinius šunis) prieš asmenį šiais atvejais:

1) esant sąlygoms, nustatytoms šio įstatymo 24 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose ir 25 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose;

2) sulaikant administracinį teisės pažeidimą, baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą padariusį asmenį, jeigu jis neklauso policijos pareigūno reikalavimų ar priešinasi jam;

3) masinių riaušių ar grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, metu.“

2. Draudžiama panaudoti fizinės prievartos priemones prieš moteris, kai akivaizdu, kad jos nėščios, taip pat prieš asmenis, kai akivaizdu, kad jie neįgalūs ar nepilnamečiai (jei jų amžius žinomas pareigūnui arba išvaizda atitinka amžių), išskyrus atvejus, kai jų tiesiogiai gresiantis ar pradėtas veikimas gali sutrikdyti policijos pareigūno ar kitų asmenų sveikatą.

26¹ straipsnis. Psichinės prievartos panaudojimo pagrindai

1. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti psichinę prievartą prieš asmenį tokiais atvejais:

1) esant sąlygoms, nustatytoms šio įstatymo 24 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose, 25 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose ir 26 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose;

2) kai asmuo nevykdo policijos pareigūno teisėtų reikalavimų.“

2. Draudžiama panaudoti psichinę prievartą prieš asmenis, jei jie geranoriškai vykdo policijos pareigūnų nurodymus.

26² straipsnis. Antrankių ar surišimo priemonių naudojimo pagrindai

1. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti antrankius ir surišimo priemones prieš asmenį tokiais atvejais:

1) sulaikant ir pristatant į policiją asmenį, padariusį pavojingą visuomenei veiką, jeigu yra pagrindo manyti, kad jis gali pasipriešinti policijos pareigūnui arba bando išvengti sulaikymo;

2) lydint sulaikytus ir suimtus asmenis;

3) kai pilietis savo pavojingais veiksmais gali padaryti žalą sau ar aplinkiniams.“

27 straipsnis. Policijos pareigūno asmens saugumo garantijos

1. Policijos pareigūnas turi teisę išimti šaunamąjį ginklą iš dėklo ir parengti jį panaudoti, jei jis mano, kad konkrečioje situacijoje gali tekti jį panaudoti.

2. Policijos pareigūnas, nesukeldamas grėsmės įstatymų saugomoms vertybėms, turi teisę iššauti iš šaunamojo ginklo, kai būtina duoti pavojaus signalą, išsikviesti pagalbą arba įspėti apie galimą šaunamojo ginklo panaudojimą.

Siūloma šio straipsnio 3 dalį panaikinti.

2. Siekiant aukšto pareigų vykdymo siūloma pakeisti Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„ 21 straipsnis. Policijos pareigūno pareigos

1 dalies punktus išdėstyti taip:

1. Policijos pareigūnas privalo:

1) gerbti žmogaus orumą ir užtikrinti jo teises bei laisves;

2) gavus pranešimą apie daromą nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą arba pačiam būnant įvykio liudininku, imtis neatidėliotinių priemonių užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai ar kitam teisės pažeidimui, įvykio vietai bei įrodymams apsaugoti, nusikalstamos veikos liudininkams nustatyti, sulaikyti ir pristatyti į policijos įstaigą asmenį, padariusį įstatymų uždraustą veiką, bei pranešti apie tai policijos įstaigai. Šio punkto reikalavimai, išskyrus reikalavimą pranešti apie tai policijos įstaigai, netaikomi policijos pareigūnui tais atvejais, kai šios pareigos vykdymas iš esmės trukdytų specialios kompetencijos policijos įstaigos uždavinius įgyvendinti;

3) užtikrinti sulaikyto ar pristatyto į policijos įstaigą asmens teises ir teisėtus interesus, suteikti neatidėliotiną pagalbą asmeniui, nukentėjusiam nuo teisės pažeidimo ar esančiam bejėgiškos būklės;

4) būti be diskriminacinių nuostatų, teisingam, nešališkam, užtikrinti, kad priimami sprendimai būtų teisėti ir objektyvūs, be savanaudiškų paskatų;

5) į asmens privatą gyvenimą kištis tik neišvengiamo būtinumo atveju ir tik siekiant teisėto tikslo;

6) laikyti paslapyje konfidencialaus pobūdžio informaciją, jeigu ko nors kita nereikalauja tarnybinių pareigų vykdymas.“

3. Siekiant sumažinti policijos pareigūnų atsakomybės baimę ir padidinti policijos pareigūnų motyvaciją tarnauti policijos sistemoje siūloma pakeisti Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalį, 38 straipsnį papildyti 4 ir 5 dalimis, 47 straipsnį papildyti 5 dalimi, papildyti 49¹ straipsniu, 50 straipsnį ir išdėstyti taip:

„26 straipsnis. Tarnybinės nuobaudos ir jų skyrimas

2. Tarnybinės nuobaudos gali būti skiriamos:

1) už tarnybinių nusizengimą dėl neatsargumo ar aplaidumo, jei dėl pažeidimo nenukentėjo asmenys, gali būti skiriamos tarnybinės nuobaudos: pastaba ar papeikimas;

2) už tarnybinių nusizengimą, kuris padarytas tyčia, bet nepažemino pareigūno vardo ir dėl pažeidimo nenukentėjo asmenys, gali būti skiriamos tarnybinės nuobaudos: papeikimas ar griežtas papeikimas;

3) už tarnybinių nusizengimą dėl neatsargumo ar aplaidumo ir jei dėl pažeidimo nukentėjo asmenys, gali būti skiriamos tarnybinės nuobaudos: papeikimas ar griežtas papeikimas, ar laipsnio pažeminimas viena pakopa;

4) už nusizengimą, kuris padarytas tyčia, bet nepažemino pareigūno vardo ir dėl pažeidimo nukentėjo asmenys, gali būti skiriamos tarnybinės nuobaudos: griežtas papeikimas, laipsnio pažeminimas viena pakopa, perkėlimas į viena pakopa žemesnes pareigas.“

38 straipsnis. Priemokos ir apmokėjimas pareigūnams už darbą poilsio ir švenčių dienomis, nakties bei viršvalandinį darbą ir budėjimą

4. Pirminės grandies policijos pareigūnams už neigiamą socialinių veiksnių įtaką, jei gyventojų polinkis į konfliktus didesnis nei 50 nusikalstamų veikų 100 tūkstančių gyventojų, bet ne didesnis nei 80 nusikalstamų veikų 100 tūkstančių gyventojų ar (ir) policijos ir gyventojų partnerystė yra mažesnė nei 50 procentų, bet ne mažesnė nei 30 procentų, vykdančiams patrulių funkcijas mokėti pareiginės algos 15 procentų priemoką, vykdančiams eismo priežiūros funkcijas mokėti pareiginės algos 10 procentų priemoką ir vykdančiams postų funkcijas mokėti pareiginės algos 5 procentų priemoką. Jei socialinių veiksnių neigiama įtaka didėja, taikomas koeficientas (pridedama).

Vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo 2 priedas.
Pirminės grandies policijos pareigūnų už neigiamą socialinių veiksnių įtaką taikomos priemokos dydžiai

Patrulių tarnyba	Eismo priežiūros tarnyba		Postų tarnyba	
15 %	10 %		5 %	
50–80	80–120	120–160	160–200	Daugiau nei 200
50–30 %	30–20 %	20–10 %	10–5 %	5–0 %
Koeficientas	x1,2	x1,4	x1,6	x2

5. Pirminės grandies policijos pareigūnams už neigiamą ekonominių veiksnių įtaką, jei šalyje registruotų bedarbių yra ne daugiau nei 9 procentai ir ne mažiau nei 7 procentai, mokėti pareiginės algos 10 procentų priemoką. Jei registruotų bedarbių mažėja, taikomas koeficientas (pridedama).

Vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo 3 priedas.
Pirminės grandies policijos pareigūnų už neigiamą ekonominių veiksnių įtaką taikomos priemokos dydžiai

Priedas 10 %				
9–7 %	7–5 %	5–3 %	3–2 %	2–0 %
Koeficientas	x 2	x 3	x 3,6	x 4

Priemokos už neigiamą socialinių ir ekonominių veiksnių įtaką, galėtų būti taikomos ir kitų statutinių tarnybų pareigūnams įvertinus jų vykdomas funkcijas.

47 straipsnis. Aprūpinimas gyvenamosiomis patalpomis

5. Pareigūnams, kurie tarnybos vietoje neturi nuosavybės teise priklausiančio techninius ir sanitarinius reikalavimus atitinkančio buto, namo ar jo dalies ir pastaruosius 5 metus nėra jo perleidę (išskyrus perleidimą dėl santuokos nutraukimo) ir kurie iš banko paėmę paskolą nekilnojamajam turtui įsigyti nusipirko būstą, gali būti kompensuojama Vyriausybės nustatyto dydžio paskolos įmokų dalis.

49¹ straipsnis. Pareigūnų profesinės civilinės atsakomybės draudimas

Pirminės grandies policijos pareigūnai, atliekantys patrulių ir eismo priežiūros funkcijas, draudžiami profesinės civilinės atsakomybės draudimu.

50 straipsnis. Pareigūnams valstybės garantuojama teisinė pagalba

1. Pareigūnui, vykdžiusiam pavestus vidaus tarnybos uždavinius ir funkcijas bei viršijusiam tarnybinės rizikos ribas ir tuo padariusiam nusikalstamą veiką, iš vidaus reikalų įstaigai darbo užmokesčiui skirtų lėšų kompensuojamos teisinės pagalbos išlaidos ar jų dalis.

2. Pareigūnui, vykdžiusiam pavestus vidaus tarnybos uždavinius ir funkcijas bei viršijusiam tarnybinės rizikos ribas ir tuo padariusiam kitokį teisės pažeidimą arba nukentėjusiam vykdant tarnybines funkcijas ar dėl vidaus tarnybos, iš vidaus reikalų įstaigai darbo užmokesčiui skirtų lėšų gali būti kompensuojamos teisinės pagalbos išlaidos ar jų dalis.

3. Kompensaciją skiria vidaus reikalų įstaigos vadovas iš vidaus reikalų įstaigai darbo užmokesčiui skirtų lėšų. Vidaus reikalų įstaigos vadovui pašalpa skiriama iš jo vadovaujamos vidaus reikalų įstaigos darbo užmokesčiui skirtų lėšų.

4. Siekiant padidinti policijos pareigūnų motyvaciją tarnauti policijos sistemoje siūloma Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 258 (Žin. 2004., Nr 38-1228) „Dėl butpinigių vidaus tarnybos sistemos pareigūnams dydžių patvirtinimo ir mokėjimo“ numatyti, kad butpinigių maksimalūs dydžiai būtų vienodi ir neskirstomi pagal pareigūnų grupes bei papildyti 1 punktą ir jį išdėstyti taip:

„1. Patvirtinti butpinigių vidaus tarnybos sistemos pareigūnams, kurie neprūpinti tarnybiniu butu (viengungiai – atskira tarnybine gyvenamąja patalpa), maksimalius dydžius: pareigūnams, turintiems šeimas – 210 litų, pareigūnams viengungiams – 150 litų.“

5. Siekiant gerinti policijos pareigūnų kvalifikacijos lygį siūloma pareigūnų pirminio profesinio mokymo programoje nustatyti, kad pirminės grandies policijos pareigūno mokymas tęstųsi 96 savaites (iš viso 104 savaitės, iš jų 8 savaitės atostogų). Teorijos mokymui skirti 40 savaitių ir praktiniam mokymui 56 savaites. Siūlytina mokymosi procesą išdėstyti taip: 20 savaitių skirti teorinių dalykų mokymui, 2 savaites atostogų, vėliau 25 savaites skirti studentų praktikai, po to 3 savaites atostogų, vėliau 17 savaitių skirti teorinių dalykų mokymui, 3 savaites atostogų, po to 31 savaitę skirti stažuotei ir paskiausiai 3 savaites skirti teorinių dalykų mokymui.

Įvertinus tai, kad mokymo dalykas „Policijos administracinė veikla“ yra pagrindinė disciplina, kurios metu studentams suteikiamos teisinės žinios, reikalingos pagrindinėms funkcijoms vykdyti, siūlytina šiam dalykui skirti ne mažiau kaip 160 akademinį valandų. Taip pat reikėtų koreguoti ir kitų mokymo dalykų programas:

Mokymo dalykui „Profesinės veiklos taktika“ skirti ne mažiau kaip 160 akademinį valandų.

Vietoj dalyko „Kriminalistika“ studentus mokyti dalyko „Įvykio vietos apžiūra“. Šiam dalykui skirti 40 akademinų valandų ir iš jų 14 teoriniam mokymui, o 26 praktiniam mokymui.

„Eismo priežiūros“ dalykui skirti ne mažiau kaip 80 akademinų valandų.

Mokant dalyko „Fizinis rengimas ir kovinių imtynių veiksmai“ skirti didesnį dėmesį pareigūnų sulaikymo veikslių technikai nei smūginei technikai ugdyti. Taip pat mokant studentus naudoti kovinių imtynių veiksmus, policijos lazda visada turi būti atkreipiamas dėmesys į prievartos priemonių naudojimo progresinę seką.

„Ginklai ir šaudyba“ dalykui skirti ne daugiau kaip 70 praktiniam mokymui skirtų akademinų valandų. Studentai turi mokytis ne tik šaudymo technikos, tačiau kiekvieną kartą pratybų metu studentai turi mokytis įvertinti pažeidėjo veiksmų pavojingumą ir nuspręsti, ar šioje situacijoje naudoti šaunamąjį ginklą, ar ne.

Dalyko „Administracinė teisė ir procesas“ programoje numatyti tema, pagal kurią studentams būtų aiškiai ir suprantamai atskleidžiama pirminės grandies policijos pareigūnų kompetencija administracinės teisenos srityje. Taip pat siūlytina programoje skirti daugiau akademinų valandų administracinės teisės pažeidimų bylų teisenos ir konkrečių administracinės teisės pažeidimo sudėčių analizei.

Dalyko „Baudžiamoji teisė ir procesas“ programoje baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių analizei skirti ne mažiau kaip 10 akademinų valandų.

„Valstybės ir teisės teorijos“ dalykui skirti 60 akademinų valandų.

Dalykui „Bendravimo psichologija“ skirti ne mažiau kaip 80 akademinų valandų, iš jų 50 akademinų valandų praktiniam mokymui.

Į pareigūnų pirminio profesinio mokymo programą įtraukti dalyką „Policijos pareigūno etika“ ir šiam dalykui skirti ne mažiau kaip 60 akademinų valandų. Programoje turi būti temos apie policininko tinkamą elgesį bendraujant su etninėmis, seksualinėmis mažumomis.

Į pareigūnų rengimo programą įtraukti baigiamąjį darbą ir jam rengti skirti 80 akademinų valandų.

Dalykui „Žmogaus teisių apsauga“ skirti ne mažiau kaip 60 akademinų valandų.

Studentų praktikai skirti 25 savaites. Praktiką derėtų suskirstyti į du etapus. Pirmasis etapas turėtų trukti 16 savaičių ir būtų skirtas mokyti studentus dirbti stacionariuose ir apeinamuose postuose, mobiliuose ekipažuose, užtikrinant viešąją tvarką, saugaus eismo priežiūrą ir nuosavybės apsaugą, atlikti areštines ir konvojaus padalinio policininko funkcijas. Antrasis etapas turėtų trukti 9 savaites ir iš jų 7 savaites studentai būtų mokomi atlikti operatyvaus valdymo padalinio posto funkcijas ir susipažintų su operatyvaus valdymo skyriaus funkcijomis. Siekiant studentus supažindinti su įvairių policijos tarnybų funkcijo-

mis, ne trumpiau nei savaitei skirti studentus į kriminalinės policijos, viešosios policijos, administravimo padalinius. 2 savaites siūloma studentus skirti į socialines agentūras įvairiapusei pagalbai suteikti.

Studentų stažuotei skirti 31 savaitę. Stažuotės tikslas – studentas kaip visateisis policijos pareigūnas patiria tikrąją policijos pareigūno profesinę atsakomybę. Stažuotės metu studentai pasirenka baigiamojo darbo temą, renka tiriamąją medžiagą ir rašo baigiamąjį darbą.

6. Siūlytina „teisių ir pareigų“ segmento veiksmingumo stoką, atsiradusią dėl to, kad socialinė aplinka tapo labai pavojinga, kompensuoti nustačius jį policijos pareigūnų mažiausiai efektyvi prievartos priemonė būtų psichologinė prievarta ir efektyviausia – šaunamasis ginklas. Kai socialinė aplinka svyruoja tarp draugiškos ir pavojingos, siūlytina taikyti įprastą policijos prievartos priemonių reguliavimą ir nustatyti, kad pareigūnai privalo naudoti prievartos priemonių progresyvinę seką. Tačiau jei pareigūnus supanti socialinė aplinka taptų labai draugiška, siūloma nustatyti, kad pirminės grandies policijos pareigūnai ekipuotėje neturėtų šaunamojo ginklo ir pareigūnai neturtų teisės jo naudoti. Policijos prievartos priemonių progresyvinėje sekoje pati efektyviausia prievartos priemonė būtų elektros šoko prietaisas.

Siūlytina „kvalifikacinių gebėjimų“ segmento veiksmingumo stoką atsiradusią dėl to, kad socialinė aplinka tapo labai pavojinga, kompensuoti nustatant, jog rengiant pareigūnus ir kvalifikacijos kėlimo kursuose didesnis dėmesys būtų skiriamas pareigūnų gebėjimų naudoti policijos prievartos priemones, taktinių pratimų, šaudymo įgūdžių ugdymui. Kuomet socialinė aplinka svyruoja tarp draugiškos ir pavojingos, siūlytina taikyti įprastą policijos pareigūnų rengimo programą. Tačiau jei pareigūnus supanti socialinė aplinka taptų labai draugiška, siūloma nustatyti, kad rengiant pareigūnus ir vykdant kvalifikacijos kėlimo kursus didesnis dėmesys būtų skiriamas pareigūnų bendravimo kultūros, elgesio etikos, doroviniam ugdymui.

Siūlytina „atsakomybės ir skatinimo“ segmento veiksmingumo stoką atsiradusią dėl to, kad socialinė aplinka tapo labai pavojinga, kompensuoti nustatant mažiau pagrindų pareigūnų atsakomybei kilti. Kai socialinė aplinka svyruoja tarp draugiškos ir pavojingos, siūlytina taikyti tradicinės atsakomybės procedūras ir pagrindus atsakomybei kilti. Tačiau jei pareigūnus supanti socialinė aplinka taptų labai draugiška, siūloma nustatyti daugiau pagrindų pareigūnų atsakomybei kilti.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Misiūnas E. Smurtavimą prieš policiją skatinantys veiksniai. *Jurisprudencija*. 2002, Nr. 35 (27): 82-95.

2. Misiūnas E. Policijos pareigūno teisinio statuso elementų pusiausvyros problema. *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 4 (106): 100-107.

KITOS PUBLIKACIJOS

Laurinavičius A., Misiūnas E. Žmogaus teisių įgyvendinimo problemos ir jų sprendimo kriterijai policijos veikloje. Vilnius: Lietuvos policijos aptarnavimo paslaugų centras, 2004.

SKAITYTI PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE

1. Misiūnas, E. Policijos pareigūno teisinio statuso išskirtinumo ir elementų pusiausvyros problema Lietuvos Konstitucijoje įtvirtintų tikslų požiūriu. *Mokslinė konferencija „Administracinė teisė kaip konkretizuota Konstitucija“*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas. 2007 10 24.

2. Misiūnas, E. Pareigūno teisinis statusas – policijos darbo kokybinis rodiklis. *Mokslinė konferencija „Viešojo saugumo įtaka verslui“*. Vilnius. Tarpautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla. 2008 05 11.

CURRICULUM VITAE

Vardas: Eimutis
Pavardė: Misiūnas

Kontaktai: eimism@one.lt
eimutis@stt.lt

Išsilavinimas:

1991–1994 Lietuvos policijos akademija. Suteiktas teisės bakalauro laipsnis
1994 –1996 Lietuvos policijos akademija. Suteiktas teisės magistro laipsnis
2004–2010 Mykolo Romerio universitetas. Teisės krypties doktorantūros studijos

Darbo patirtis:

Nuo 2006 m. rugsėjo iki dabar Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarybos Korupcijos prevencijos valdybos Korupcijos rizikos analizės skyriaus vyriausiasis specialistas
Nuo 2006 m. kovo iki 2008 m. rugsėjo Tarptautinės teisės ir verslo aukštosios mokyklos Teisės fakulteto dekanas
Nuo 1996 m. rugsėjo iki 2006 m. liepos Mykolo Romerio universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedros lektorius